

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 4 września 2024 r.

Poz. 8399

UCHWAŁA NR V.27.2024 RADY GMINY W PROMNIE

z dnia 23 sierpnia 2024 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Promna na lata 2024-2027"

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz.U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022, poz. 840, ze zm.) Rada Gminy w Promnie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Promna na lata 2024-2027", stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Promna.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Zastępca Przewodniczącego Rady Gminy

Artur Biniszewski

ZAŁĄCZNIK DO UCHWAŁY RADY GMINY PROMNA NR V.27.2024 z dnia 23.08.2024 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Promna na lata 2024- 2027

OPRACOWAŁ:

UZGODNIONO:

Promna 2023

Spis treści

1. Wstęp.....	2
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	13
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	13
4.1.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.....	13
4.1.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030.....	14
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.....	14
4.2.1. Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2030+.....	14
4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 z perspektywą na lata 2021-2027.....	16
4.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.....	18
4.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025.....	19
4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu.....	21
5. Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....	21
5.1. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Promna.....	21
6. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Promna.....	23
6.1. Charakterystyka Gminy Promna.....	23
6.2. Rys historyczny Gminy Promna.....	26
6.3. Krajobraz kulturowy Gminy Promna.....	28
6.4. Zabytki objęte ochroną prawną (rejestr /A/).....	30
6.5. Zabytki nieruchome.....	32
6.6. Zabytki ruchome.....	36

6.7. Zabytki archeologiczne.....	38
6.8. Dziedzictwo niematerialne.....	39
6.9. Miejsca Pamięci Narodowej.....	39
6.10. Gminna ewidencja zabytków.....	40
7. Stan zachowania i zagospodarowania zabytków oraz rodzaje zagrożeń.....	42
8. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Promna. Analiza szans i zagrożeń.....	47
9. Założenia Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Promna na lata 2024-2027.....	50
10. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	51
11. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	52
12. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	52
Załącznik nr 1 Wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków	56
Załącznik nr 2 Wykaz stanowisk archeologicznych.....	63

1. WSTĘP

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe: materialne i niematerialne gminy Promna, a w szerszym znaczeniu krajobraz kulturowy, na który składają się pojedyncze zabytki, zespoły zabytków, układy urbanistyczne czy ruralistyczne, elementy zagospodarowania przestrzeni, dzieła sztuki, obiekty przyrodnicze czy miejsca historyczne (w tym miejsca pamięci narodowej). Dokument sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2023 r., poz. 951, ze zm.) oraz standardami Narodowego Instytutu Dziedzictwa na podstawie dostępnej ewidencji zabytków. Przedstawia on walory dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, określa aktualny stan zachowania i zagospodarowania zabytków, zwraca również uwagę na kwestie społeczne, gospodarcze czy turystyczne w zarządzaniu zasobami kulturowymi. Dokument ten zawiera aktualne uwarunkowania strategiczne i przestrzenne, przepisy prawa, procedury administracyjne oraz mechanizmy finansowania ochrony zabytków pozwalające na prowadzenie właściwej polityki w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym zakresie przedstawiono konkretne działania mające na celu zachowanie zabytków w dobrym stanie, zwiększenie współpracy z samorządem gminnym, organizacjami społecznymi i urzędem konserwatorskim czy też udostępnienie ich na potrzeby edukacyjne i turystyczne.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami nakładają na gminę przepisy Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2023, poz. 951 ze zm.). Zgodnie z art. 87 ust.1 w/w ustawy wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten podlega uchwaleniu przez radę gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Po zatwierdzeniu dokument ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy

GŁÓWNE CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI OKREŚLA ART. 87 UST. 2 W/W USTAWY, TJ.:

- Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
- Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych, edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych oraz opieka nad zabytkami.
- Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
- Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami opracowuje się na podstawie gminnej ewidencji zabytków, sporządzanych przez wójta/ burmistrza/ prezydenta i prowadzonej w formie kart adresowych zabytków nieruchomych znajdujących się na terenie gmin (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.

Deklarację ochrony dziedzictwa narodowego oraz stworzenie warunków upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego zawiera Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 78, poz. 114, poz. 946):

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Rzeczpospolita Polska przyjęła w drodze ratyfikacji akty prawne o znaczeniu międzynarodowym określające zasady i sposób dbałości o materialne dziedzictwo kulturowe. Dokumenty te są większości deklaracjami bądź konwencjami. Najważniejsze z nich to:

- Karta Ateńska, czyli postanowienia konferencji w Atenach sporządzona 30 października 1931 r.
- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego przyjęta w Hadze 14 maja 1954 r.
- Karta Wenecka, czyli Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Miejsc Zabytkowych sporządzona w Wenecji w 1964 r.

Definiuje pojęcia: restauracji i konserwacji wskazując ich granice, warunki oraz zasady realizacji;

- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przyjęta w Paryżu 16 listopada 1972 r.

Wprowadziła pojęcie „dziedzictwa kulturowego” obejmującego:

- zabytki, pod którymi rozumie się dzieła architektury, monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, groty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

- zespoły i miejsca zabytkowe - budowle oddzielne lub łączne, które ze względu na swoją architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

- miejsca zabytkowe - dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również sfery, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

- Instrumentem służącym do realizacji celów Konwencji jest Lista Dziedzictwa Światowego.

- Międzynarodowa Karta Ochrony Ogrodów IFLA-ICOMOS sporządzona 21 maja 1981 r.
- Międzynarodowa Karta Ochrony Miasta Historycznych ICOMOS sporządzona w październiku 1987 r.
- Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy sporządzona w Grenadzie 3 października 1985 r.
- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Prowadzi trzy listy:

- Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony;
- Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- Rejestr programów, projektów i działań mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego („Rejestr Najlepszych Praktyk”).

Głównym aktem prawnym regulującym przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami jest Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2023 r., poz. 951, ze zm.).

Zgodnie z art. 3 pkt. 1 zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

OCHRONA ZABYTEKÓW polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu (art. 4):

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

OPIEKA NAD ZABYTKIEM sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków (art. 5):

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury.

OCHRONIE I OPIECE, BEZ WZGLĘDU NA STAN ZACHOWANIA PODLEGAJĄ (art. 6, ust. 1):

zabytki nieruchome będące, w szczególności (art. 6 ust. 1, pkt. 1):

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami, i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

zabytki ruchome będące, w szczególności (art. 6, ust. 1, pkt. 2):

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art.5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

zabytki archeologiczne będące, w szczególności (art. 6, ust. 1, pkt. 2):

- pozostałościami terenowymi pradziejowego historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6, ust. 2).

FORMAMI OCHRONY ZABYTKÓW SĄ (art. 7):

wpis do rejestru zabytków:

Rejestr zabytków prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru zabytków nieruchomych wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji administracyjnej wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się ten zabytek.. Do rejestru można wpisać także otoczenie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, jego nazwę geograficzną, historyczną lub tradycyjną. Natomiast zabytki ruchome mogą zostać wpisane do rejestru zabytków ruchomych, na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru, gdy istnieje uzasadniona obawa zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

uznanie za pomnik historii,

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może złożyć taki wniosek po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków (art. 15 ust 1 i 2).

(1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,**utworzenie parku kulturowego:**

Rada Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Uchwała określa: nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony oraz zakazy i ograniczenia. Wójt lub burmistrz w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, tworzy plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez Radę Gminy.

ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

UREGULOWANIA prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w szeregu obowiązujących ustaw, w tym w:

Ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 572) Artykuł 4 mówi, że Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, m.in. w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 4 ust. 1). Także inne wymienione zadania powiatu – np. dotyczące edukacji publicznej, turystyki, promocji powiatu, administracji architektoniczno-budowlanej, utrzymania powiatowych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy wiążą się wprost lub pośrednio z realizacją celów powiatowego programu opieki nad zabytkami.

Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023 r., poz. 344, ze zm.). Art. 29, ust. 2. Jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie. Art. 68, ust. 1. Właściwy organ może udzielić bonifikaty od ceny ustalonej zgodnie z art. 67 ust. 3, na podstawie odpowiednio zarządzenia wojewody albo uchwały rady lub sejmiku. Art. 68, ust. 3. Cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50 %. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r., poz. 977, ze zm.). Art. 53, ust. 4, pkt. 2. Decyzje, o których mowa w art. 51 ust. 1, wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków – w odniesieniu do obszarów lub obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2023 r., poz. 951, ze zm.).

Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r., poz. 1336, ze zm.). Art. 83a ust. 1. Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków/ nie dot. wpisanych do rejestru zabytków terenów zakomponowanej zieleni/.

Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r., poz. 682, ze zm.).

Art. 39:

1/ Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

2/ Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3/ W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4/ Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych;

Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2023 poz. 1662). Państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r., poz. 571). Prowadzenie zadań z zakresu ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz podtrzymywania tradycji narodowej i rozwoju świadomości kulturowej jest działalnością pożytku publicznego.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach regulują przepisy:

Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r., poz. 385).

Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393)

Zasady ochrony materiałów archiwalnych regulują przepisy:

Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

UREGULOWANIA prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się również w rozporządzeniach:

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2022 r., poz. 1388, ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 81).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r., poz. 110).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. 2004 r. Nr 124, poz. 1304, ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011r., Nr 89, poz. 510).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 979).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 r., nr 30, poz. 259).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2004 r., nr 124, poz. 1302, ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 r., poz. 1275).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Promna na lata 2024-2027 uwzględnia założenia programowe określone w dokumentach opracowanych na szczeblu krajowym i wojewódzkim.

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI.

4.1.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI.

Rada Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 r. przyjęła projekt uchwały w sprawie Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022. W programie przyjęto trzy główne cele. Po pierwsze optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, podzieloną na wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym oraz wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym. Po drugie wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, podzielone na merytoryczne wsparcie działań oraz podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego. Po trzecie budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa, w tym upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości oraz tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Dla zrealizowania tych celów będą prowadzone m.in. następujące zadania:

- szkolenia dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego i pracowników służb konserwatorskich, m. in. w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej, którego podstawowym celem będzie dostarczanie wiedzy dotyczącej zasad konserwacji zabytków drewnianych właścicielom, opiekunom

a rzemieślnikom zaangażowanym w opiekę nad tego rodzaju obiektami (CAD będzie miało siedzibę w willi "U dziadka" w otwocku);

- podniesienie bezpieczeństwa zabytków poprzez współpracę z właściwymi służbami jak Policja;
- kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
- program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Głównym realizatorem programu jest państwowa instytucja kultury Narodowy Instytut Dziedzictwa

4.1.2. KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030 R.

Dokument został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r. Głównym celem Strategii jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Przyporządkowano temu cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnosi się pośrednio do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się:

- tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury. W Strategii podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków.

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 +.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze została przyjęta uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r. Strategia jest dokumentem, którego zapisy mają wpływ na rozwój województwa mazowieckiego poprzez określenie długookresowych procesów rozwojowych w regionie. Za cel główny przyjęto „Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałe i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska”. Jego realizacja odbywać się będzie poprzez pięć celów

strategicznych. Do każdego celu przypisane zostały kierunki działań oraz działania. W obszarze kultura i dziedzictwo wskazano:

Cel: Mazowsze bogate kulturowo. Kierunek działania: Ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Działania:

- Wspieranie prac konserwatorskich (w tym restauratorskich, renowacyjnych, rewaloryzacyjnych), rewitalizacja obiektów i obszarów zabytkowych oraz kulturowych.
- Adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji, w tym kulturalnych, turystycznych i społecznych.
- Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działania: Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa. Działania:

- Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze.
- Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej. – Wspieranie rozwoju różnych form turystyki, produktów oraz wydarzeń turystycznych.
- Wspieranie działalności stowarzyszeń i organizacji, w tym o znaczeniu międzynarodowym.
- Ochrona, pielęgnowanie i promowanie spuścizny kulturowej (materialnej i niematerialnej), w tym podnoszenie świadomości kulturowej.
- Kreowanie ośrodków i kształtowanie regionalnej tożsamości kulturowej.
- Wspieranie i promocja różnorodności kulturowej.
- Wspieranie przedsiębiorczości i współpracy w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki.

Kierunek działania: Upowszechnianie kultury i twórczości. Działania:

- Rozwój infrastruktury kultury, wydarzeń i projektów kulturalnych.
- Wspieranie rozwoju edukacji kulturalnej i artystycznej.
- Wspieranie rozwoju przemysłu kreatywnego.
- Wzmacnianie uczestnictwa w kulturze, w tym poprzez technologię cyfrową (e-kultura, digitalizacja).

Kierunek działania: Kreowanie miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej. Działania:

- Wspieranie ośrodków miejskich i wiejskich w upowszechnianiu potencjału kultury wraz z rozwojem funkcji turystycznych.
- Promowanie potencjału kulturowego Warszawy.

W Strategii opisano dziedzictwo kulturowe województwa mazowieckiego, które wyróżnia się w skali kraju pod względem liczby zabytków objętych formami ochrony. Duża liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (7949) sytuuje województwo na drugim miejscu w Polsce, za województwem dolnośląskim. Najlepiej zachowanymi zabytkami na Mazowszu są obiekty sakralne. Stanowią one kategorię zabytków, która utrzymuje ciągłość użytkowania zgodnie z ich pierwotną funkcją. Zabytki te posiadają często ponadprzeciętne wartości zabytkowe i są na bieżąco remontowane i konserwowane. Województwo zajmuje szóste miejsce w kraju pod względem liczby pomników historii (8) oraz trzecie ze względu na liczbę parków kulturowych (4). Województwo posiada – nieobjęte formami ochrony zabytków – zasoby kulturowe o szczególnych wartościach historycznych i kulturowych. Ważną rolę pełnią ośrodki budowania tożsamości kulturowej. Szczególną rolę w tym zakresie odgrywają ośrodki związane z wybitnymi postaciami i kultem religijnym, m.in. Żelazowa Wola, Czarnolas, Niepokalanów (Paprotnia) i Góra Kalwaria. Istotnymi elementami dziedzictwa kulturowego są też miasta historyczne, miasta ogrody (np. Podkowa Leśna), obiekty fortyfikacyjne (np. Twierdza Modlin), a także obiekty przemysłowe (np. w Radomiu) i zabytki techniki (np. w Warszawie). Szczególnymi obszarami, zarówno ze względu na wartość, jak i pamięć historyczną, są również miejsca martyrologii, miejsca pamięci oraz cmentarze (w tym zabytkowe). Dużym zagrożeniem dla przestrzeni kulturowej województwa jest zróżnicowany stan zachowania zabytków. Istotnymi problemami (barierami) dla zachowania obiektów zabytkowych są m.in.:

- brak użytkowania, niedostateczne zabezpieczenie,
- niewystarczająca ilość prac konserwatorskich i środków finansowych,
- nietrwały budulec (np. obiekty drewniane charakterystyczne dla regionu Mazowieckiego regionalnego).

Czynnikiem utrudniającym objęcie odpowiednią ochroną zabytków w województwie jest również ich duże rozproszenie przestrzenne. Postępująca presja urbanistyczna utrudnia ochronę krajobrazów kulturowych. Proces urbanizacji stwarza zagrożenie dla cennych obszarów kulturowych. Warszawa jest jednym z najbardziej narażonych na presję urbanistyczną miast ze względu na swój dynamiczny rozwój. Ważne w zakresie ochrony różnorodności kulturowej jest podnoszenie świadomości mieszkańców i wykorzystanie potencjału kulturowego dla celów turystycznych. W Strategii opisano także kulturę oraz turystykę, której rozwój w ostatnich latach jest bardzo dynamiczny. Rośnie potencjał turystyczny w zakresie wyjazdów biznesowych, uzdrowiskowych, kulturowych, przyrodniczych, tematycznych, w tym historycznych).

4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 z perspektywą na lata 2021-2027.

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014-2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa mazowieckiego. W dokumencie tym zwrócono uwagę na ważne miejsce jakie zajmuje województwo mazowieckie w Polsce ze względu na posiadane bogactwa kulturowe. Na obszarze województwa znajduje się wiele unikalnych zabytków, a także nowoczesnych instytucji kultury. W regionie znajduje się ponad 6500 obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, wśród nich około: 120 układów urbanistycznych, 4719 dzieł architektury i budownictwa, ok. 55 dzieł budownictwa obronnego, 261 obiektów techniki, 351 cmentarzy, 692 parki, 252 ogrodów i inne formy zaprojektowanej zieleni, około 150 miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (stan na 2014 r.). 17 Wskazuje się przy tym niewymiernie małe zainteresowanie Mazowszem z perspektywy turystów.

W obowiązującej nadal osi priorytetowej V występuje działanie 3 - Dziedzictwo kulturowe. Cel szczegółowy: Zwiększona dostępność oraz rozwój zasobów kulturowych regionu. Bogate zasoby dziedzictwa kulturalnego stanowią ogromny potencjał rozwojowy Mazowsza. Planowane w ramach interwencji prace modernizacyjne i renowacyjne, przyczyniają się do zahamowania procesu degradacji obiektów zabytkowych, nadaniu im nowych funkcji oraz utrwalenia ich historycznych i artystycznych walorów, pozwalając na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Dodatkowo działania w zakresie rozwoju infrastruktury kultury wzmacniają procesy przekształcania instytucji kultury w nowoczesne centra dostępu do wiedzy i oferty kulturalnej oraz lokalne ośrodki życia społecznego. Realizowane w tym zakresie projekty przyczynią się do zmiany jakościowej w odbiorze kultury, poprawy dostępu do zasobów kultury, wzmocnienia funkcji edukacyjnych i zwiększenia poziomu uczestnictwa mieszkańców w życiu kulturalnym. Działania te przyczynią się do wzrostu atrakcyjności regionu, będą sprzyjać podnoszeniu regionalnego potencjału turystycznego, co z kolei przełoży się na pobudzenie wzrostu gospodarczego Mazowsza.

W ramach działania określono dwa typy projektów: 1. Wzrost regionalnego potencjału turystycznego poprzez ochronę obiektów zabytkowych:

- konserwacja, renowacja, rewaloryzacja, modernizacja, adaptacja historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, umożliwiającą zachowanie dotychczasowych funkcji obiektów zabytkowych, także służąca nadaniu im nowych funkcji użytkowych,
- ochrona i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków,
- zabezpieczenie zabytków przed zniszczeniem lub kradzieżą,
- usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

2. Poprawa dostępności do zasobów kultury poprzez ich rozwój i efektywne wykorzystanie:

- inwestycje w infrastrukturę trwałą, wyposażenie służące działalności kulturalnej, zachowaniu dziedzictwa i zwiększeniu dostępności do jego zasobów,

- inwestycje infrastrukturalne, prace modernizacyjne i renowacyjne w przypadku, gdy prace te stanowią dostosowanie istniejącego obiektu do nowych funkcji kulturowych, w tym edukacyjnych,
- efektywne wykonywanie zadań statutowych, polegające na zapewnieniu wysokiej jakości trwałego wyposażenia oraz odpowiedniego zabezpieczenia zbiorów będących w posiadaniu instytucji,
- digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego pod warunkiem powszechnego udostępnienia (jako element projektu),
- usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Obecnie w związku z nowym podziałem statystycznym województwa mazowieckiego, jak również nową perspektywą budżetową Unii Europejskiej, wdrażany jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2021-2027. W ramach założeń do aktualizacji programu zaproponowano cele polityki spójności. Wśród nich cel:

Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych. Realizowany poprzez między innymi wspieranie zintegrowanego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

4.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego został uchwalony Uchwałą nr 22/18 przez Sejmik Województwa Mazowieckiego w dniu 19 grudnia 2018 r.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, jako element regionalnego planowania strategicznego ma na celu równoważenie różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni a jednocześnie służy konkretyzacji przestrzennej celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa mazowieckiego i określa uwarunkowania przestrzenne do formułowanych programów rozwoju. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa (PZPW) został ukształtowany przez ustawodawcę, jako poziom odniesienia dla planowania przestrzennego gmin, łączący politykę przestrzenną państwa i województwa. Oznacza to, że w PZPW poza polityką przestrzenną województwa, zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, powinny znaleźć się także ustalenia polityki przestrzennej państwa.

W dokumencie wskazano Piaseczyńsko-grójecką Kolej Wąskotorową jako potencjalny produkt turystyczny o wysokiej atrakcyjności turystycznej.

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały określone działania, m.in.:

- realizację zadań wskazanych w wojewódzkim programie opieki nad zabytkami;

- zachowanie i kreowanie ładu przestrzennego, zachowanie walorów krajobrazu kulturowego oraz kształtowanie pasm przyrodniczo-kulturowych o znaczeniu regionalnym poprzez: – przeciwdziałanie negatywnym efektom urbanizacji i rurbanizacji;
- wzmocnianie przestrzennych walorów obiektów oraz układów przestrzennych (w tym obiektów i obszarów przemysłowych) poprzez rewitalizację, restaurację oraz rekultywację; – ochronę, rewitalizację i rewaloryzację obiektów i obszarów historycznych (zwłaszcza architektury drewnianej i przemysłowej, dworskiej, obronnej, dorobku nauki i techniki) w tym zabytków mających znaczenie symboliczne;
- ochronę regionów etnograficznych oraz krain historycznych, jako cennych i charakterystycznych krajobrazów kulturowych, również jako element współpracy oraz rozwoju powiązań z sąsiadującymi województwami.

4.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025.

Program opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim na lata 2022-2025 został przyjęty przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 169/21 z dnia 21. grudnia 2021 r. W dokumencie wskazano nadrzędny cel określony w jego misji: „Podniesienie skuteczności opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym w województwie mazowieckim.”

Zidentyfikowano główne problemy w sferze ochrony zabytków i opiece nad zabytkami i na tej podstawie wytyczono trzy obszary strategiczne:

1. Edukacja kształtująca świadomość i postawy.

Cele: Wsparcie edukacyjne samorządów lokalnych i właścicieli zabytków, kształtowanie postawy zainteresowania dziedzictwem.

2. Optymalizacja systemu dostępu właścicieli do środków.

Cele: Zoptymalizowanie systemu dotacji wojewódzkich, dbałość o zabytki własne województwa

3. Wypracowanie skutecznych narzędzi działania.

Cele: Ograniczanie ryzyka utraty najbardziej zagrożonych elementów dziedzictwa, wzmocnienie potencjału promocyjnego zabytków.

W ramach ww. celów: przewidziano wiele działań, min.:

- utworzenie Mazowieckiego Forum Dziedzictwa (MFD),
- zintensyfikowanie ochrony dziedzictwa niematerialnego województwa,
- kontynuowanie konkursu „Renowacja Roku Zabytków Mazowsza,”

- coroczny konkurs „Odkrywamy nasze dziedzictwo”,
- dotowanie prac konserwatorskich i robót budowlanych,
- dokumentowanie zabytków architektury XX w. województwa mazowieckiego,
- kontynuowanie inwentaryzacji i wyodrębnienia typów zabudowy drewnianej województwa,
- realizacja programu „Nasza żywa tradycja”,
- tworzenie systemu promocji mazowieckiego dziedzictwa.

Jednocześnie zaktualizowano stan dziedzictwa materialnego i niematerialnego w województwie mazowieckim. Zwiększyła się liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków: 7912. Na terenie województwa występuje ponad 2,5 tysiąca stanowisk archeologicznych. Wśród tradycji aktualnie figurujących na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego, pięć dotyczy terenu województwa mazowieckiego.

4.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z INNYMI DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE POWIATU.

Powiat Białobrzegi nie posiada opracowanego i aktualnego powiatowego programu opieki nad zabytkami.

Powiat Białobrzegi nie posiada aktualnej strategii rozwoju powiatu.

5. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY.

5.1. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla obszaru Gminy Promna przyjęty Uchwałą nr XXXVI/265/06 rady Gminy Promna z dnia 26.10.2006 r. /zawierający ustalenia odnośnie ochrony konserwatorskiej/.

§ 8

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego zabytków i dóbr kultury współczesnej.

1. Plan ustala następujące obiekty i tereny objęte ochroną przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na obszarze gminy:

1) Obiekty wpisane do rejestru zabytków, oznaczone symbolem graficznym:

- a) kościół parafialny 1886-1870 r. w Promnie nr rej. 369/A z 05.01.1988 r.,
- b) zajazd XVIII w. nr rej. 56/A z 17.11.1980 r.,
- c) zespół pałacowy nr rej. 8/A z 15.12.1978 r.,

d) kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła 1894-98 r. nr rej. 101/A z

18.03.1981 r. w Przybyszewie,

e) plebania 2 poł. XIX w. nr rej. 102/A z 18.03.1981 r. w Przybyszewie,

f) zajazd 2 poł. XVIII w. nr rej. 103/A z 06.04.1981 r.,

g) zespół pałacowy w Rykałach nr rej. 143/A z 15.03.1982 r.

2) Tereny parków podworskich, wpisane do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku planu symbolem ZP w miejscowościach: Rykały, Biejkowska Wola, Nowy Przybyszew, Piekarty i Promna Kolonia.

3) Grodzisko stożkowate w miejscowości Lekarcice Nowe wpisane do rejestru zabytków pod nr 7/A/79 z dnia 10.02.1979 r.

2. Plan ustala strefy ochrony archeologicznej, oznaczone na rysunku planu symbolem graficznym, obejmujące stanowiska zgodnie z wykazem wg Gminnej Ewidencji Zabytków. Stanowiska archeologiczne rozpoznane i nierozpoznane podlegają ochronie.

3. Wszelkie działania inwestycyjne i adaptacyjne dotyczące obiektów zabytkowych wymagają pozwoleń Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne w sąsiedztwie oraz najbliższym otoczeniu do 100 m wokół obiektów zabytkowych należy uzgodnić z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

5. Wszelkie prace ziemne w rejonie występowania stanowisk archeologicznych należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Warszawie (Delegatura w Radomiu).

6. Ochronie podlegają również wszelkie, nie będące zabytkami dobra kultury takie jak: pomniki, miejsca pamięci, założenia urbanistyczne i krajobrazowe o wysokiej wartości artystycznej lub historycznej.

7. Plan obejmuje ochroną tereny ekspozycji sylwet kościołów i zespołów dworsko-pałacowych oraz osie widokowe:

1) w bezpośrednim sąsiedztwie (do 100 m) założeń parkowo-dworskich obowiązuje zakaz:

a) realizacji nowej zabudowy kubaturowej,

b) nowych nasadzeń roślinnością wysoką,

c) realizacji liniowych, napowietrznych sieci infrastruktury technicznej, masztów telekomunikacyjnych i drogowskazów wieloformatowych oraz reklam,

d) rozbudowy wysokościowej istniejącej zabudowy mieszkaniowej zlokalizowanej w sąsiedztwie obiektów zabytkowych.

6. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY PROMNA.

6.1. Charakterystyka Gminy Promna.

Gmina Promna jest gminą wiejską leżącą w południowej części województwa mazowieckiego, w powiecie białobrzeskim. Powierzchnia gminy wynosi 12 km², liczba mieszkańców ok. 6000. Gmina składa się z 32 sołectw i 38 miejscowości. Siedzibą władz gminy jest miejscowość Promna. Graniczy z gminami miejsko-wiejskimi powiatu białobrzeskiego (Wyśmierzyce i Białobrzegi) i gminami miejsko-wiejskimi powiatu grójeckiego (Mogielnica i Warka) oraz gminami wiejskimi w Goszczynie i Jasieńcu.

Przez obszar gminy - na osi północ-południe - przebiega droga ekspresowa S8 Kraków – Radom- Warszawa o znaczeniu międzyregionalnym oraz droga wojewódzka 731 prowadząca z Warki przez Promną do Białobrzegów. Ważniejsze drogi powiatowe: 34138 Goszczyn-Przybyszew i 34150 Fałęcice-Nowe Miasto nad Pilicą. Nie występuje infrastruktura kolejowa. Odległość do Białobrzegów- siedziby powiatu wynosi ok. 5 km, do Radomia – 23 km, do Warszawy - siedziby województwa i samorządu wojewódzkiego ok. 70 kilometrów. Na obszarze gminy nie znajdują się obiekty wojskowe. Przez teren gminy przebiega fragment sieci gazowej w postaci gazociągu wysokoprężnego magistralnego relacji Lubienia - Sękocin. Długość sieci przesyłowej na terenie gminy wynosi 17,626 km. Poza tym nie występuje tutaj ponadregionalna infrastruktura krytyczna (elektrowni, fabryk, większych farm fotowoltaicznych i wiatrakowych) z wyjątkiem linii wałów powodziowych wzdłuż Wisły.

Krajobraz i przyroda

Gmina Promna zgodnie z podziałem fizyczno - geograficznym J. Kondrackiego położona jest w obrębie makroregionu Wzniesień Południowomazowieckich, którego południowa część to mezoregiony: Dolina Białobrzaska, a środkowa i północna - Wysoczyzna Rawska. Dolina Białobrzaska jest odcinkiem doliny Pilicy o długości ok 65 km i powierzchni ok 250 km² i rozciąga się pomiędzy Białobrzegami, a Tomaszowem Mazowieckim. Dolina Pilicy jest asymetryczna. Szerokość doliny i tarasów nadzalewowych dochodzi do 4 km, strome, północne zbocze stanowi skarpa o spadkach na ogół powyżej 15% i wysokości względnej 15-30 m., silnie erodowana, rozcięta głębokimi wąwozami Południowe zbocze doliny tworzą akumulacyjne tarasy, łagodnie zarysowane. Wysoczyzna Rawska położona jest na północ od doliny Pilicy i na wschód od doliny Rawki, która oddziela ją od Wzniesień Łódzkich. Powierzchnia tego regionu to ok 1 700 km². Rzeźba terenu jest na ogół falista, przemodelowana jest zdenudowanymi wzniesieniami moreny czołowej o niewielkich spadkach oraz wciętymi dolinkami ze stałym lub okresowym odpływem.

Obszar gminy Promna położony jest w dorzeczu rzeki Pilicy (najdłuższy lewobrzeżny dopływ Wisły). Rzeka jest nieuregulowana, posiada liczne meandry, odcięte zakola (starorzecza), wyspy i łąchy piaszczyste. W całym pasie meandrów Pilicy tworzą się szerokie rozlewiska i obszary zabagnione i podmokłe. Na terenie gminy dopływami Pilicy są: Mogielanka, Dylówka, Borówka i Stara Pilica. Na terenie gminy Promna nie występują większe naturalne zbiorniki wodne.

Powierzchnia gruntów leśnych na terenie gminy Promna wynosi ok. 603 ha. Lesistość gminy wynosi 5,07% i jest najmniejsza w powiecie. W gminie przeważają lasy prywatne. Lasy publiczne należące do Skarbu Państwa, będące w zarządzie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych zajmują 271,51 ha. Administracyjnie lasy należą do Nadleśnictwa Grójec. Na terenie gminy brak jest większych, zwartych kompleksów leśnych (największe to

uroczysko Michałów i Rykały). W lasach dominuje sosna, uzupełniana przez dąb, brzozę i modrzew. Natomiast w lasach doliny Pilicy najczęściej występującym drzewem jest olsza czarna. Drzewostan gminy jest stosunkowo młody – do 80 lat. Zadrzewienia występują głównie w dolinie Pilicy, gdzie zespołu zaroślowe zawiązane są ze stałymi podtapianymi. Są to lasy typu gradowego: kępy wierzb, olch i łęgi topolowo-wierzbowe. Ponadto w gminie występują zadrzewienia przyzagrodowe, śródpolne oraz zieleń urządzona cmentarna i parkowa. Zabytkowe parki podworskie znajdują się w miejscowościach: Fałęcice, Góry, Piekarty, Promna Kolonia, Rykały, Nowy Przybyszew. W gminie Promna 88,2 % powierzchni zajmują użytki rolne.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Promna składa się z:

- części środkowo-północnej - obszaru o dobrych warunkach rozwoju funkcji rolniczych z ukształtowanym, specjalistycznym kierunkiem produkcji sadowniczej, cechującym się rolniczym charakterem zabudowy tj. mniejszymi jednostkami osadniczymi i znacznym rozproszeniem zabudowy;
- części południowej „narpilickiej” o zróżnicowanej rzeźbie terenu i wysokich walorach estetyczno-krajobrazowych (obszar chronionego krajobrazu) z predyspozycjami do pełnienia funkcji mieszkalnych, rekreacji i turystyki.

Na terenie gminy Promna występują elementy środowiska przyrodniczego, które z uwagi na wysokie wartości objęte zostały różnymi formami ochrony wprowadzonymi na podstawie przepisów ogólnych z zakresu ochrony środowiska oraz miejscowych aktów prawnych. Są to znajdujące się w południowej części gminy:

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki

OChK wprowadzony Rozporządzeniem nr 39 Wojewody Mazowieckiego z dnia 19 kwietnia 2002 r. o powierzchni 63 422 ha. Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego nr 43 z dnia 05 maja 2005 r. określa zasady czynnej ochrony ekosystemów leśnych i wodnych na tym obszarze. Część tego obszaru obejmuje wszystkie gminy powiatu białobrzeskiego. Obszar ten charakteryzuje się dużą atrakcyjnością turystyczno-krajobrazową i zróżnicowanym bogactwem przyrodniczym. Dolina Pilicy charakteryzuje się meandrującym, naturalnie ukształtowanym, korytem rzeki z licznymi wysepkami, łachami i starorzeczami. Występuje tu mozaika lasów i zadrzewień rozdzielonych półnaturalnymi łąkami. Północny brzeg Pilicy stanowi wysoka skarpa o dużym spadku, miejscami silnie zerodowana, z uformowanymi wąwozami i jarami, często porośnięta lasami na siedliskach borowych. Południowa część obszaru ma charakter równinny pokryty głównie łąkami, szuwarami i bagnami z rozproszonymi zadrzewieniami, lasami i zakrzewieniami. Obszar Chronionego Krajobrazu jest ważnym szlakiem ekologicznym o randze krajowej, zwłaszcza dla wielu rzadkich gatunków ptaków, w związku z powyższym, ale również ze względu na zróżnicowane bogactwo siedlisk oraz fauny i flory tereny te zostały włączone do sieci Natura 2000.

Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy

Dolina Dolnej Pilicy PLH 140016 - obejmuje równoleżnikowy 80 km odcinek doliny Pilicy, powyżej ujścia do Wisły oraz dolinę Drzewiczki. W części południowo-zachodniej obszaru znajdują się Błota

Brudzewskie, największe (kilkuset ha) torfowisko w dolinie - w znacznej części również zmeliorowane i osuszone. Część południowa jest płaska, w większości porośnięta lasami łągowymi z fragmentami starych dąbrów – jest to pozostałość „lasów spalskich”. Ostoja charakteryzuje się bogatą florą - stwierdzono występowanie 575 gatunków roślin naczyniowych, 10 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej - od kserotermicznych po bagienne oraz 9 gatunków z Załącznika II tej Dyrektywy. Pilica jest jedną z ważniejszych rzek w Polsce dla ochrony ichtiofauny (występuje tu 7 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej). Ostoja w znacznej części pokrywa się z ostoją ptasią o randze krajowej "Dolina Pilicy".

Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Dolina Pilicy.

Dolina Pilicy PLB 140003 - obszar obejmuje 80-cio kilometrowej długości odcinek Pilicy, pomiędzy Inowłodzem a ujściem rzeki do Wisły. Obszar jest uznawany za ostoje ptasią o randze krajowej. Stwierdzono tu występowanie 32 gatunków ptaków wymienianych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Jest to również miejsce występowania 11 gatunków ptaków wpisanych do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Ostoja ma duże znaczenie dla ptaków środowisk podmokłych. Odnotowano tu lęgi 56 gatunków ptaków związanych z takimi terenami. Ponadto odnotowano występowanie 2 gatunków ssaków i 6 gatunków ryb znajdujących się w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Stwierdzono też 575 gatunków roślin naczyniowych, z których 18 podlega ochronie prawnej. Na terenie ostoi występuje 9 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej.

Ponadto w południowej części gminy znajduje się główny korytarz ekologiczny "Dolina Pilicy Południe".

Turystyka

Przez teren gminy przebiegają powiatowe szlaki turystyki rowerowej oraz funkcjonuje szlak kajakowy.

Szlaki turystyczne

Dolina Pilicy" (trasa o dł. 13 km: Białostrzegi - Turno - Brzeźce - Biejków - Biejkowska Wola - Promna - Fałęcice - Białostrzegi). Szlak ma na celu zapoznanie z elementami krajobrazu nadpilicznego.

„Po karczmach, dworach i pałacach gminy Promna" (trasa o dł. 42 km (Fałęcice - Góry - Adamów - Pacew - Przybyszew - Mała Wieś - Rykały - Lisów - Jadwigów - Piekarty - Lekarcice - Stanisławów - Promna - Fałęcice).

Rzeką Pilicy prowadzi szlak wodny - "Kajakowy Szlak Pilicy" - przy którym działają ośrodki i wypożyczalnie sprzętu wodnego, np. na terenie gminy Promna "Pilicowo" w Przybyszewie.

6.2. RYS HISTORYCZNY GMINY PROMNA

Historia administracyjna Gminy Promna.

Teren dzisiejszej Gminy Promna został włączony w skład monarchii wczesnopiastowskiej w kon. X w. Zgodnie z dokumentem Bolesława Krzywoustego z 1138 r. teren ten stał się dziedziczną własnością księcia Bolesława Kędzierzawego, który objął władzę nad Mazowszem i Kujawami. W 1247 r. wszedł w skład księstwa czerskiego utworzonego przez księcia Siemowita I. W 1379 r. znalazł się w wyodrębnionej ziemi czerskiej. W kon. XV w. Ziemia Czerska została lennem Jana Olbrachta-Króla Polski. Mazowsze po śmierci jego ostatniego władcy Janusza II zostało inkorporowane do Korony Królestwa Polskiego. Przedmiotowy obszar do 1795 r. znajdował się w obrębie województwa mazowieckiego i ziemi czerskiej. Po III rozbiórce Polski wszedł w skład Królestwa Prus. Na mocy pokoju w Tylży w 1807 r. znalazł się w księstwie warszawskim. Od 1815 r. omawiany teren stanowił część Królestwa Polskiego. Znajdował się w województwie mazowieckim i powiecie czerskim. Po 1831 r. i reformie administracyjnej ziemie te weszły w skład guberni warszawskiej i powiatu warszawskiego. Po upadku powstania styczniowego teren obecnej Gminy Promna znalazł się w guberni warszawskiej i powiecie grójeckim. Podczas I wojny światowej był pod okupacją niemiecką. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 r. wszedł do województwa warszawskiego i powiatu grójeckiego. W okresie międzywojennym gmina Promna składała się z następujących miejscowości: Adamów, Biejkowska Wola, Biejków, Braneczka Wola, Branków, Bronistawów, Daltrozów, Domaniewice, Fałęcice, Gołąb, Góry, Helenów, Jadwigów, Karolin, Lekarcice, Łopata, Ługowa Wola, Marcelki, Olkowice, Olszany, Piekarty, Piotrów, Pnie, Promna, Sielce, Stanisławów, Władysławów, Zbrosza Mała. W okresie PRL Gmina Promna należała do powiatu ugrójeckiego w województwie warszawskim, od 1976 r. powiatu białobrzeskiego w województwie kieleckim.

Kalendarium Gminy Promna

XIII w.

Powstała osada Promna, której nazwa jest wzmiankowana w dokumentach z 1239 r. Wtedy też erygowano parafię w Promnej

XIV w.

Założono osadę kościelną Przybyszew. Pierwsze o niej wzmianki znajdują się w dokumencie z 1338 r. Jest to umowa między księciem mazowieckim Trojdenem, synem Bolesława II, a Janem – opatem płockim zakonu benedyktynów.

Ok. 1396 r. Przybyszew otrzymał prawa miejskie od Siemowita IV. Istniała też parafia w Przybyszewie.

XV w.

W tym wieku powstały wsie: Fałęcice, Góry, Biejkowska Wola, Lisów, Rykały, Wola Braniecka. Powstała również wieś Pacew, która była jedyną wsią książęcą na tym terenie.

W wyniku kolonizacji niemieckiej założono wsie Piekarty i Lekarzycice.

Istnienie drewnianego kościoła parafii Promna potwierdzają źródła historyczne z 1416 r. Początkowo świątynia znajdowała się w Biejkowie. Ufundowała ją rodzina Biejkowskich.

XVI w.

Na terenie gminy działały parafie: Wrociszewo, Promna, Goszczyn i Przybyszew.

Wycięto ostatnie większe kompleksy leśne. Dominowały rolnictwo i sadownictwo.

Źródła poświadczają powstanie kolejnych wsi: Broniszew, Wysoka (Mała Wieś) Olszany.

Miasto Przybyszew funkcjonował jako ważny ośrodek handlowy i wytwórczy. Ważnym elementem lokalnej gospodarki było szkutnictwo.

XVII w.

W 1 poł. XVII w. nastąpiło ożywienie akcji fundacyjnych. Ufundowano wtedy klasztor karmelicki w Lipiu (1606 r.), franciszkanów w Warce (1628 r.) i paulinów w Łęczeszycach (1639 r.). Rokosz Zebrzydowskiego w latach 1606-07 objął swym zasięgiem obszar dzisiejszego powiatu grójeckiego. Następnie wojny szwedzkie w poł. wieku zachwiały gospodarką państwową i lokalną. 7 kwietnia 1656 r. Stefan Czarniecki pokonał pod Warką margrabiego Fryderyka Badeńskiego. Był to pierwszy triumf wojska polskiego w otwartym polu nad wojskiem szwedzkim podczas Potopu.

XVIII w.

Majątek Piekarty należał do rodziny zaborowskich, Promna do Wasiutyńskich, Rykały do Rudzkich.

Wojna północna tocząca się w na terenach Rzeczypospolitej na początku wieku spowodowała na południowym Mazowszu zubożenie się społeczeństwa (kontrybucje wojskowe, pożary, rabunki,) oraz przyczyniła się pośrednio do wystąpienia epidemii, które pochłonęły tysiące ofiar.

W czasie insurekcji kościuszkowskiej w miejscowym ratuszu przebywał Tadeusz Kościuszko,

XIX w.

W 1800 r. powstała pierwsza szkoła w Przybyszewie.

W 1812 r. wybuchł największy pożar w tym mieście. Spłonęło wtedy ponad 50 domów.

W dniu 13 czerwca 1892 r. od uderzenia pioruna spłonął ówczesny drewniany kościół parafialny w Przybyszewie. Staraniem ks. Ignacego Koperskiego rozpoczęto budowę nowej murowanej świątyni.

Zbudowano pałace w Rykałach i Promnie.

W 1860 r. Przybyszew stracił prawa miejskie.

W 1874 r. we wsi Rykały przebywało 341 mieszkańców żyjących na 380 morgach. Folwark Rykały miał powierzchnię 1.051 mórg z tego ornych 725, natomiast 229 mórg lasu nieurządzonego, 9 budynków murowanych i 24z drewna. Ówczesnymi właścicielami Rykał była rodzina Tąkielów.

XX w.

Od poł. XIX w. majątek Strupiechów (od 1919 r. Nowy Przybyszew) posiadała rodzina Mysyrowiczów. Zygmunt Mysyrowicz sprzedał majątek w 1919 r. Nowym właścicielem zostało Kółko Rolniczo-Ogrodnicze z Przybyszewa. W 1922 r. w dawnym majątku Strupiechów powstała żeńska szkoła rolnicza.

W 1921 r. Gmina Promna posiadała 639 budynków mieszkalnych. Ludność liczyła 4650 mieszkańców. Wśród nich było 49 osób narodowości żydowskiej i jeden Rosjanin.

6.3. Krajobraz kulturowy Gminy Promna.

Wg ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku krajobrazem kulturowym jest przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Krajobraz kulturowy danego obszaru wpływa na wzrost tożsamości lokalnej i regionalnej oraz odzwierciedla jego historię i związek działalności ludzkiej z przyrodą. Cechą krajobrazu kulturowego jest jego ciągła ewolucja. Pozytywnym przejawem dbania o krajobraz jest jego harmonijne kształtowanie zachowujące najcenniejsze elementy: zabytki, tereny przyrodnicze, osie widokowe oraz umiejętne wkomponowywanie współczesnych realizacji.

Zarządzanie krajobrazem nie powinno być przypadkowe, lecz planowe z uwzględnieniem profesjonalnie opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w których ograniczy się rozproszoną zabudowę, zachowa się tradycyjny układ pól, ochronę terenów cennych przyrodniczo oraz obiektów historycznych. Z wyeksponowaniem tych najwartościowszych np. poprzez nienaruszanie ich historycznego otoczenia i wskazywanie osi i przestrzeni widokowych oraz dostosowanie nowych inwestycji do charakteru gminy.

Na terenie gminy Promna pod względem zachowanego dziedzictwa kulturowego dominują obiekty historyczne związane z rozwojem parafii na tym terenie, dawnymi fundacjami kościelnymi oraz świadczące o religijności przeszłych pokoleń, mieszkańców wsi i właścicieli ziemskich. Cenne zespoły sakralne znajdują się w Promnej i Przybyszewie, głównych ośrodkach kulturowych w gminie. Kościoły parafialne w tych miejscowościach pochodzą z 2 poł. XIX w. W Promnej zespół kościelny oprócz kościoła pw. Marii Magdaleny tworzą brama wejściowa, figura MB, zabytkowe nagrobki na cmentarzu przykościelnym oraz plebania z przełomu XIX/XX w. Ok. 400 m. na północ funkcjonuje cmentarz rzymsko-katolicki z XIX w., do którego prowadzi charakterystyczna brama ceglana. Na jego terenie zachowało się kilkanaście historycznych nagrobków. Dawny układ przestrzenny nekropolii jest nadal czytelny. Poza tym Na terenie miejscowości znajdują się dwie kapliczki słupowe, w tym latarniowa

z XVIII w.-najstarszy obiekt w gminie (w terenie). W Przybyszewie dominują w krajobrazie dwie wieże kościoła pw. św. Piotra i Pawła wzniesionego pod koniec XIX w. w stylu neogotyckim. Plac przykościelny ogrodzony jest murem z bramą filarową. W narożniku znajduje się ceglana kaplica. Plebania z czasu budowy świątyni posiada rozwinięte formy i detal architektoniczny. Po drugiej stronie ulicy znajduje się dawny piętrowy dom parafialny. Przed kościołem na Rynku ustawiono figurę Chrystusa. Kilkaset metrów na wschód od kościoła usytuowany jest cmentarz parafialny z 2 poł. XIX w. z eklektyczną kapicą grobową rodziny Tąkielów. Na terenie gminy występują liczne obiekty małej architektury: figury, kapliczki i krzyże przydrożne. Najciekawszymi zabytkami tego typu są:

kapliczka kubaturowa zwieńczona charakterystycznym krenelażem w Biejkowskiej Woli, figura św. Jana Nepomucena z 1854 r. w Lisowie, figura MB z 1919 r. w Osuchowie czy granitowa kapliczka w Małej Wsi. Interesującym

i oryginalnym zabytkiem jest funkcjonująca kaplica razem ze spichlerzem na terenie parku w Nowym Przybyszewie.

Zabytkiem urbanistyczno-przestrzennym jest miejscowość Przybyszew. Zachował się układ z Rynkiem wraz z drewnianą zabudową małomiasteczkową. Charakterystyczne są domy zbudowane na planie wydłużonego prostokąta w układzie kalenicowym z gankiem. Przy Rynku istnieje budynek dawnego zajazdu z 2 poł. XVIII w., który przetrwał największy pożar w 1812 r.

W gminie zewidencjonowane są dwa zespoły rezydencjonalne oraz dwa zespoły podworskie. W Promnej znajduje się piękny pałac wzniesiony w stylu klasycystycznym wg proj. Hilarego Szpilowskiego. W budynku mieści się szkoła podstawowa. Wokół roztacza się park o powierzchni ok. 7,5 ha. Bardzo cennym zespołem jest założenie pałacowo-parkowe i folwarczne w Rykałach. Zachował się pałac barokowo-klasycystyczny, wokół którego rozciąga się zabytkowy park ze stawem. W sąsiedztwie pałacu usytuowany jest zespół folwarczny obejmujący: d. spichlerz, magazyny, kuźnię, oficynę) o bogatej dekoracji architektonicznej. Przy wjeździe do pałacu znajdują się dawne czworaki, pełniące nadal funkcje mieszkalne. W Piekartach zachowało się skrzydło dworu oraz park dworski.

W Nowym Przybyszewie, który do niedawna stanowił własność Polskiego Związku Łowieckiego istnieje w/w kaplica ze spichlerzem, oficyna oraz park podworski o pow. ok. 13 ha.

Na terenie gminy Promna zachował się jeden budynek poprzemysłowy: dawny młyn kamienno-ceglany w Promnie.

6.4. Zabytki objęte ochroną prawną (rejestr /A/).

Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru zabytków
Biejkowska Wola	Park, XIX w.	707 z dnia 20.12.1957 r.
Nowy Przybyszew	Park, XIX w.	699 z dnia 19.12.1957 r.
Piekarty	Park, XIX w.	696 z dnia 19.12.1957 r. 101/A/81 z dnia 18.03.1981 r.
Promna	Kościół murowany, 1866-1870	369/A/88 z dnia 05.01.1988 r.
Promna	Pałac murowany, XVIII, XIX w.	8/A/78 z dnia 15.12.1978 r.
Promna	Park, XIX w.	706 z dnia 20.12.1956 r. 7/A/78 z dnia 15.12.1978 r.
Promna	Cmentarz rzymsko-katolicki, XIX w.	A-1315 z dnia 09.11.2015 r.

Przybyszew	Kościół murowany pw. Św. Piotra i Pawła, 1894-98	849/A/75 z dnia 15.03.1975 r. 101/A/81 z dnia 18.03.1981 r.
Przybyszew	Plebania murowana, 2 poł. XIX w.	850/A/75 z dnia 15.03.1975 r. 102/A/81 z dnia 06.04.1981 r.
Przybyszew	Zajazd murowany, 2 poł. XVIII w.	848/A/75 z dnia 15.03.1975 r. 103/A/81 z dnia 06.04.1981 r.
Rykały	Pałac murowany, 2 poł. XIX w.	698 z dnia 19.12.1957 r. 97/A/72 z dnia 30.05.1972 r. 143/A/82 z dnia 15.03.1982 r.
Rykały	Park, 2 poł. XIX w.	698 z dnia 19.12.1957 r. 97/A/72 z dnia 30.05.1972 r. 143/A/82 z dnia 15.03.1982 r.

Zgodnie z art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt. 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2022 poz. 503, ze zm.) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni.
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Zabytek nieruchomy wpisuje się do rejestru zabytków (art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego, lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Od stycznia 2018 r. obowiązują przepisy dot. kar administracyjnych. Właścicielowi, który nie powiadomił ministra kultury albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku (znajdującego się na Liście Skarbów Dziedzictwa lub wpisanego do rejestru zabytków) nie później niż w terminie 14 dni od dowiedzenia się o tym zdarzeniu. Taką samą karę przewidziano wobec osób, które uniemożliwiają lub utrudniają dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy.

Kary w wysokości od 500 do 500 000 zł grożą z kolei m.in. za prowadzenie bez pozwolenia albo niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu na prace konserwatorskie, restauratorskie lub badania konserwatorskie, roboty budowlane i badania archeologiczne w otoczeniu zabytku/zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, rozdział 10a/.

Wpis do rejestru zabytków

Zabytek nieruchomy wpisuje się do rejestru zabytków (art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego, lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Wnioski oraz procedura wpisu do rejestru zabytków dostępna na stronie www.mwzkz.pl.

6.5. Zabytki nieruchome

Zabytek nieruchomy – nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości.

Wybrane zabytki w Gminie Promna.

Biejkowska Wola, park XIX w.

Brak informacji o dokładnej lokalizacji założenia. Prawdopodobnie występuje resztówka drzew.

Nowy Przybyszew, park dworski, 1 ćw. XX w.

Przy dawnym trakcie z Przybyszewa do Goszczyna leży Nowy Przybyszew. Do 1919 r. miejscowy folwark oraz wieś nosiły nazwę Strupiechów. Należały do gminy Rykały oraz parafii Przybyszew. W poł. XIX w. Strupiechów przeszedł na własność rodziny Czachowskich. W poł. XIX w. zakupiła go rodzina Mysyrowiczów. Zygmunt Myserowicz sprzedał majątek w 1919 r. Nowym właścicielem zostało Kółko Rolniczo-Ogrodnicze z Przybyszewa. W 1922 r. w dawnym majątku Strupiechów powstała żeńska szkoła rolnicza. W 1960 r. przeszedł na własność Polskiego Związku Łowieckiego. Zachowało się kilka budynków przedwojennych: Spichlerz z kaplicą, dawna oficyna oraz dom zarządcy oraz park krajobrazowy. Park ma powierzchnię ok. 13 ha. Zachował się nieliczny starodrzew. Jednakże przeważają samosiejki tworzące leśne posycie. W sumie na jego terenie

występuje ok. 23 gatunki drzew. Do parku prowadzi aleja z kasztanowców która, kończy się klombem. Za nim na w kierunku zachodnim i południowym rozciąga się właściwy park. Na krańcu zachodnim znajduje się staw. Niedostateczny. Brak właściwego zagospodarowania drzewostanem

Piekarty, park dworski, XIX w.

W końcu XVIII w. Piekarty były własnością Zaborowskich, W XX w. i aż do II wojny światowej pozostawał w rękach Domańskich. Majątek liczył wówczas 401 hektarów. Stanisław Domański, ostatni właściciel Piekart zginął w czasie powstania warszawskiego. Po zakończeniu wojny w budynku przez wiele lat mieściła się szkoła podstawowa. Park istnieje generalnie w granicach przedwojennych. Zachowała się aleja wjazdowa od strony wschodniej oraz staw północny. Na terenie parku występuje 22 gatunków drzew. Najwięcej jest: olchy czarnej, kasztanowców, wiązów. Park oprócz starodrzewia porośnięty jest licznymi samosiejkami. Park zaniedbany.

Przybyszew, zajazd XIX w.

Budynek zajazdu został wzniesiony z cegły i otynkowany na fundamencie z kamienia. Jest to obiekt jednokondygnacyjny, podpiwniczony, złożony z dwóch części: frontowej-mieszkalnej i tylnej-gospodarczej. Część mieszkalna nakryta jest dachem czterospadowym, gospodarcza: dwuspadowym. Budynek założony na rzucie litery L z ryzalitem od frontu (południa). Ryzalit zakończony u góry trójkątnym szczytem. Elewacja frontowa jest 5-osiowa. W skrajnej osi zachodniej usytuowany jest przejazd bramny do części gospodarczej. Stan zachowania: awaryjny (dachy zawalone, występują liczne pęknięcia konstrukcyjne, i odspojenia murów, wnętrza całkowicie zniszczone i zawilgocone, drewniana stolarka okienna i drzwiowa zużyta techniczna i skorodowana).

Przybyszew, plebania, kon. XIX w.

Budynek plebanii został wzniesiony w trakcie budowy neogotyckiego kościoła parafialnego (lub zaraz po zakończeniu prac). Przyjmuje się, że projektantem budynku plebanii był arch. Konstanty Wojciechowski. Jest to obiekt murowany z cegły, otynkowany; na rzucie prostokąta z trzema ryzalitami od frontu: środkowym i dwoma bocznymi oraz dwoma ryzalitami bocznymi od strony południowej; jednokondygnacyjny z mieszkalnym poddaszem, nakryty dachami dwuspadowymi (pokrycie z blachy). Elewacja frontowa (północna) jest reprezentacyjna. Ryzalitty o różnej wysokości zakończone są trójkątnymi szczytami. Boczne ujęte są lizenami wspierającymi fryz schodkowy. Środkowy ryzalit posiada u góry loggię balkonową, filarową. Szczyt u dołu udekorowany fryzem kostkowym. Gzymsy wieńczący, kordonowe oraz podokienne są profilowane. W części elewacji zamiast otworów okiennych występują blendy. Otwory okienne zamknięte są łukami odcinkowymi. W tylnej elewacji szczyty również udekorowane są fryzami schodkowymi. Wnętrze dwutraktowe i trzytraktowe od wschodu. Stolarka okienna i drzwiowa jest zróżnicowana. Stan zachowania budynku: dobry.

Przybyszew, kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła, 1894-98

W dniu 13 czerwca 1892 r. od uderzenia pioruna spłonął ówczesny drewniany kościół parafialny w Ocalały tylko dzwonnica i zakrystia. Staranie ks. Ignacego Koperskiego rozpoczęło budowę nowej murowanej świątyni. Głównym wykonawcą prac został Władysław Czosnowski – starszy warszawskiego cechu murarzy. Prace budowlane trwały między rokiem 1894 a 1898. 18 lipca 1901 r. kościół zostaje konsekrowany przez księdza Arcybiskupa Wincentego Chościak – Popiela. Po konsekracji w dalszym ciągu trwały prace wykończeniowe wewnątrz kościoła oraz w jego otoczeniu. Powstała ceglana, orientowana, halowa, trójnawowa

i dwuwieżowa świątynia w stylu neogotyckim. Korpus nawowy poprzedzony jest kruchtami, z których boczne posiadają okrągłe aneksy. Od wschodu znajduje się wieloboczne prezbiterium. Występują ostrołukowe otwory wejściowe lub dwuramiennie. Kościół posiada detal neogotycki: rozeta, ostrołuki. Stan dostateczny.

Promna, kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny, 1866-70

Parafię pw. św. Marii Magdaleny erygowano już w XIII w. istnienie drewnianego kościoła potwierdzają źródła historyczne z 1416 r. Początkowo świątynia znajdowała się w Biejkowie. Ufundowała ją rodzina Bieykowskich. Niestety spłonęła w 1669 r. A. Bieykowski wzniósł nowy kościół, a konsekrował biskup Poznański Jan Świącicki. Na początku XIX w. kościół był w zły stanie, dlatego władze pruskie zarządziły jego rozbiórkę. Nabożeństwa odprawiano w kaplicy. W ciągu pierwszej połowy XIX w. postawiono nowy kościół który spłonął w 1857 r., Obecny kościół murowany wybudowano w latach 1866-1870 ze składek kolatorów i parafian staraniem ks. Karola Olkowicza, ówczesnego proboszcza według projektu architekta Adolfa Adama Loeve.

Kościół wzniesiony w stylistyce neogotyckiej. Jest murowany z cegły i otynkowany, orientowany, jednonawowy z wieżą od zachodu, prezbiterium trójboczne z kruchtą i zakrystią po bokach. Wieża 3-kondygncyjna. Najwyższa ośmioboczna, środkowa z wnękami ostrołukowymi, dolna z portalem do kruchty. Otwory okienne i drzwiowe ostrołukowe, gierowane. W narożach od strony zachodniej po dwa wydatne pilastry zakończone pinaklami. Fronty pilastrów udekorowane podłużnymi płycinami zakończonymi trójlistnie. Elewacje boczne i prezbiterium oszkarpowane. Wnętrze pięcioprzęsłowe, sklepienie krzyżowo-żebrowe. Ksiądz Arcybiskup Warszawski Wincenty Chościak-Popiel dokonał w dniu 14 lipca 1901 r. konsekracji kościoła. Stan techniczny obiektu dobry.

Promna, cmentarz rzymsko-katolicki, XIX w.

Cmentarz grzebalny w Promnie został założony w XIX w. Usytuowany na niewielkim wzniesieniu, w północnej części miejscowości, ok. 500 m na północy-wschód od kościoła parafialnego. Kształt cmentarza wieloboczny (zbliżony do prostokąta z nieregularną linią południową – trójboczną). Układ komunikacyjny obwodnicowy, nieregularny z wyodrębnioną aleją główną. Układ przestrzenny czytelny, dostosowany do ukształtowania terenu. Główna brama, usytuowana od strony południowej, wzniesiona z cegły, złożona z czterech filarów, dwuskrzydłowej bramki i dwóch furtek. Dwa środkowe filary przejazdu bramnego na rzucie krzyża, zwieńczone krenelażem z tynkowanymi, dekoracyjnymi blendami w ściankach frontowych i tylnych oraz daszkami dwuspadowymi po bokach. Skrajne na rzucie prostokąta zwieńczone analogicznymi daszkami z każdej strony, udekorowane blendami. Brama i furty ażurowe, dekoracyjnie ukształtowane. Cmentarz ogrodzony niskim, ażurowym murem ceglany. Na terenie cmentarza zachowało się kilkanaście cennych nagrobków. Prezentują różne typy: krzyż na cokole, płyta nagrobna, kolumna z urną na cokole, stela, stożek z kamieni polnych. Wykonane zostały z różnych materiałów: cegła, piaskowiec, żeliwo, kamień polny. Najstarsze pochodzą z 2 poł. XIX w. i upamiętniają głównie właścicieli ziemskich. Szczególnie interesującym obiektem jest nagrobek Teresy Witkowskiej (krewnej w linii prostej Kazimierza Pułaskiego) z 2 poł. XIX w. o bogatej dekoracji i symbolice. Przedstawia kanelowaną kolumnę z urną, ustawioną na cokole. Najstarszym jest nagrobek Julii z Radyszkiewiczów Albertii z ok. poł. XIX w. - w formie steli zwieńczonej daszkiem dwuspadowym. Na cmentarzu są również pochowani żołnierze Wojska Polskiego polegli w czasie II

wojny światowej oraz osoby cywilne, którzy zginęli z rąk okupanta niemieckiego. Teren cmentarza uporządkowany.

Promna, pałac murowany, XVIII, XIX w.

Pałac wzniesiony w miejscu dworu. według projektu Hilarego Szpilowskiego w stylu klasycystycznym dla Wojciecha Wasiutyńskiego. mecenasa przy Sądzie Najwyższej Instancji Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, deputowanego do Sejmu Królestwa Polskiego. W 2 poł. XIX w. stanowił własność Jackowskich, przed II wojną światową Szererów. Budynek murowany z cegły, otynkowany, piętrowy na wysokim podpiwniczeniu, nakryty niskim dachem czterospadowym, na rzucie prostokąta z 3-osiowym ryzalitem od zachodu i analogicznym (pozornym) od wschodu. Ryzalit frontowy zakończony trójkątnym szczytem, dźwigany przez cztery pilastry. Natomiast lizeny ujmują budynek w narożach. Południowa elewacja artykułowana również czterema lizenami. Pilastry i lizeny boniowane. Od północy do budynku przylega niska przybudówka. Fasadę i tylną elewację poprzedza taras ze schodami. Gzymsy udekorowane są fryzem kostkowym. Otwory okienne i drzwiowe ogzymsowane. Wejście główne od zachodu zamknięte naczółkiem odcinkowym. Obecnie w budynku pałacu mieści się szkoła podstawowa. Obiekt w dobrym stanie.

Promna, park pałacowy, XVIII w., XIX w.

Park założony został założony w 2 poł. XVIII w. Zajmuje ok. 7, 5 ha. Centralnie usytuowany jest pałac. Na wschód od niego znajduje się duży staw parkowy. W części południowo-zachodniej funkcjonuje boisko szkolne. Występuje ok. 30 gatunków drzew i krzewów. Najwięcej roślinie jarzębów, grabów, olch, robinii, klonów i wiązów. Teren utrzymywany we właściwy sposób.

Rykały, pałac murowany, 2 poł. XIX w.

W XVIII w. Rykały były własnością Rudzkich. Na początku XIX w. znajdował się w rękach Okęckich, od 1820 r. Kacpra Pruskiego, a od 1840 r. stanowił własność Tąkielów. Pałac wzniesiony w 2 poł. XIX w. w stylistyce barokowo-klasycystycznej, prawdopodobnie wg projektu Wincentego Wójcickiego Przekształcony w latach 1923-25 dla Stefana Tąkiela. Budynek murowany z cegły, otynkowany, piętrowy, nakryty dachem czterospadowym, podpiwniczony, na rzucie prostokąta. Fasada 10-osiowa z centralnie usytuowanym czterokolumnowym portykiem jońskim z trójkątnym szczytem. W elewacji tylnej zwieńczonej attyką dwa boczne ryzality. Pomiędzy nimi symetrycznie rozmieszczonych 5 półkolumn jońskich w wielkim porządku. W bocznych elewacjach ryzality mieszczące klatki schodowe. Budynek obiega pod gzymsem wieńczącym fryz kostkowy. Elewacje artykułowane symetrycznym układem otworów okiennych ujętych w profilowane obramienia.

W dolnej kondygnacji nad oknami występują gzymsy nadokienne – od strony frontowej, naczółki półkoliste i trójkątne – od strony ogrodowej. Wnętrze pałacu dwutraktowe. Zachowana stolarka okienna, ościeżnicowa. Niedostateczny. Ostatni większy remont przeprowadzono w 1989 r. Zabezpieczony dach, pokryty blachą płaską. Występują liczne ubytki i odspojenia tynków. Stolarka okienna jest w znacznym stopniu zużyta. Obiekt wymaga dalszych prac remontowych.

Rykały, park pałacowy, XIX w.

Park krajobrazowy został założony w 1 poł. XIX w. i znajduje się od strony południowo-wschodniej pałacu. Obejmuje obecnie ok. 6 ha. Teren założenia jest płaski. W części północnej zlokalizowany jest staw ze

strumykiem. Na drzewostan składa się starodrzew obejmujący drzewa w wieku ok. powyżej 100 lat oraz drzew młodszych sadzonych w okresie powojennym. Najstarszy drzewostan składa się z klonów, jesionów, brzozy brodawkowatej, wiązów szypułkowych, buków czy robinii akacjowych. Teren uporządkowany, monitorowany.

6.6. Zabytki ruchome.

Zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 ustawa z 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2022 r., poz. 840)).

Na podstawie art. 10 ust. 1 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku ruchomego. Po uprawomocnieniu się decyzji nadawany jest numer rejestru z literką „B”. Do rejestru zabytków ruchomych wpisywane są także nie wymieniane w ustawie obiekty, których „ruchomość” jest problematyczna. Są to mające wartość artystyczną detale architektoniczne czy dekoracje architektoniczne (polichromie, sztukaterie), stale połączone z podłożem elementy wyposażenia wnętrz (różnego rodzaju struktury ołtarzowe, epitafia, kominki, piece) oraz elementy tzw. małej architektury (rzeźby ogrodowe, wodotryski, niekubaturowe kapliczki, krzyże przydrożne czy nagrobki cmentarne).

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków:

Promna, kościół pw. św. Marii Magdaleny

W kościele znajdują się zabytki ruchome stanowiące wystrój i wyposażenia wpisane do rejestru zabytków pod nr rej. **4/B/82 z dnia 16.07.1982 r. (74 obiekty)**. Ochroną objęte są ołtarze, ambona, chrzcielnica, epitafia, szaty liturgiczne, naczynia liturgiczne, rzeźby. Przeważają zabytki pochodzące z XIX w. i przełomu wieków XIX i XX. Wśród wpisanych zabytków znajdują się również te, zlokalizowane na placu przykościelnym: Brama kościelna, kamienna, 4 ćw. XIX w., Nagrobek Proszkowskich na cmentarzu przykościelnym, granitowy, 2 poł. XIX w., Nagrobek Wasiutyńskiego na cmentarzu przykościelnym, XIX w., Grobowiec Jackowskich na cmentarzu przykościelnym, murowany, 1881 r., Figura Matki Boskiej, kamienna, 1900-1901 r.

Przybyszew, kościół pw. św. ap. Piotra i Pawła

W kościele znajduje się kilkanaście zewidencjonowanych zabytków ruchomych stanowiących neogotyckie wyposażenie świątyni z przełomu XIX i XX w.: ołtarz główny, ołtarze boczne, chrzcielnica, ambona, naczynia liturgiczne, rzeźby i ławki. Wyróżnia się ołtarz główny oraz chrzcielnica o rozwiniętych formach, bogato zdobione.

6.7. Zabytki archeologiczne.

Zgodnie z ustawową definicją zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożona z nawarstwień

kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. W myśl art.6 ust.1 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki archeologiczne będące w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochrona dziedzictwa archeologicznego polega na zachowaniu stanowisk archeologicznych w stanie nienaruszonym.

Dziedzictwo archeologiczne jest nieodnawialne, ponieważ nie da się odtworzyć raz naruszonego układu warstw. Jedynym sposobem ochrony tego zasobu jest zachowanie miejsc zalegania zabytków w stanie nienaruszonym, tak, aby kolejne pokolenia mogły poznawać swoją przeszłość, stosując coraz bardziej skuteczne a jednocześnie mniej inwazyjne metody badawcze. Dotyczy to także archeologicznych badań wykopaliskowych, które są dopuszczalne tylko na stanowiskach zagrożonych zniszczeniem, np. w wyniku planowanej inwestycji budowlanej.

Najstarsze jak dotąd materialne ślady osadnictwa pradziejowego na terenie gminy Promna, odkryte podczas badań powierzchniowych prowadzonych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski, pochodzą z młodszej epoki kamienia (neolit). Przedmiotowe znaleziska występują w postaci wyrobów krzemiennych i wiążą się ze społecznością kultury pucharów lejkowatych (Promna stan.3, Lekarzycie Stare stan.7). Kolejne etapy zasiedlenia pradziejowego na obszarze gminy przypadają na epokę brązu i wczesną epokę żelaza. Z tymi epokami pradziejowymi należy wiązać dość liczne stanowiska osadnicze i sepulkralne charakterystyczne przede wszystkim dla ludności reprezentującej kulturę łużycką i kulturę grobów kloszowych (Przybyszew stan.3, stan.10, stan.17, stan.20, Góry stan.2, Falęcice stan.2, Biejków stan.3, stan.4, stan.7).

Bardzo duże nasycenie osadnictwa na omawianym obszarze można zaobserwować w młodszym okresie przedrzymskim i okresie wpływów rzymskich. Zewidencjonowano tu stanowiska archeologiczne utożsamiane głównie z kulturą przeworską, która intensywnie penetrowała te tereny w okresie od I w. p.n.e. do III w n.e. (Biejków stan.9, stan.10, Falęcice stan.2, stan.3, Przybyszew stan.1, stan.2, stan.9, stan.13, stan.15, stan.17, stan.20, Strupiechów/Jadwigów stan. 2, stan.3, stan.6, stan.8, Promna stan.1, stan.2). Jednakże zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z obszaru gminy Promna pochodzi z okresu średniowiecza i czasów nowożytnych (Biejków stan.3, stan.6, stan.7, stan.8, Biejkowska Wola stan.1, stan.2, Góry stan.4, Falęcice stan.2, stan.7, stan.8, Przybyszew stan.5, stan.7, stan.8, stan.9, stan.16, stan.17, stan.18, stan.19, stan.20, Lisów stan.2, stan.3, stan.4, Mała Wieś stan.11, stan.14, stan.15, stan.16, Lekarzycie Nowe stan.1, stan.2, stan.3, stan.4, stan.6, Piekarty stan.1, stan.2, Broniszew stan.1,2).

W granicach administracyjnych gminy Promna występuje jedno stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

Lekarzycie Nowe stanowisko nr 1

numer obszaru AZP 67-65, **nr wpisu do rej. zabytków 7/A/79- grodzisko stożkowate** (własna forma krajobrazowa)

6.8. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne na podstawie tekstu konwencji UNESCO w przyjętej na Konferencji Generalnej w październiku 2003r. to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętnościami oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem
- spektakle i widowiska

Na terenie Gminy Promna dziedzictwo niematerialne zostało zachowane i kultywowane przede wszystkim poprzez zachowanie tradycyjnego rolnictwa zwłaszcza sadownictwa, zachowanie obrzędowości i tradycji związanych ze świętami kościelnymi, zachowanie obrzędowości ludowej, silną tradycję patriotyczną.

Tradycje kościelne kultywowane są przez kościoły oraz wspólnoty i koła parafialne utworzone w poszczególnych gminach powiatu grójeckiego. Obrzędowość kościelna oprócz uczestnictwa w świątach roku liturgicznego to również dbałość o miejsca kultu: kościoły, kapliczki, krzyże przydrożne oraz pomniki i nagrobki na cmentarzach. Z obrządkami kościelnymi wiążą się również uroczystości patriotyczne, które zwykle posiadają oprawę religijno-patriotyczną.

6.9. Miejsca Pamięci Narodowej.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1h ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2023, poz. 951, ze zm.) podlegają miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Miejscem Pamięci Narodowej może być:

- 1/grób lub cmentarz wojenny;
- 2/ nieruchomość lub obiekt budowlany albo jego pozostałości, upamiętniające postaci lub wydarzenia znaczące dla Narodu i Państwa Polskiego, a w szczególności pomnik, krzyż przydrożny, kapliczka, kopiec; 3) inny obiekt lub przedmiot związany z wydarzeniami lub postaciami znaczącymi dla dziedzictwa Narodu i Państwa Polskiego, a w szczególności tablica pamiątkowa.

W 2016 r. zlikwidowano Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Jej kompetencje przejął Instytut Pamięci Narodowej- Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa

Zadania biura polegają na:

inicjowaniu opieki nad miejscami walk i męczeństwa oraz trwałego upamiętniania faktów, wydarzeń i postaci związanych z tymi miejscami;

współdziałaniu w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych;

oceniu stanu opieki nad miejscami i trwałymi obiektami pamięci narodowej, w szczególności nad grobami i cmentarzami wojennymi oraz walk narodowowyzwoleńczych i cmentarzami ofiar totalitarnego terroru;

opiniowaniu pod względem historycznym wniosków o trwałe upamiętnienie miejsc i wydarzeń historycznych;

współdziałaniu ze środowiskami i organizacjami emigracyjnymi i polonijnymi oraz polskimi poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, w sprawowaniu opieki nad miejscami walk i męczeństwa Narodu Polskiego zagranicą.

Rada do Spraw Muzeów i Miejsc Pamięci Narodowej działa na podstawie art. 7 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r., poz. 902).

Rada do Spraw Muzeów i Miejsc Pamięci Narodowej jest organem opiniodawczo-doradczym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w sprawach zarządzania, finansowania oraz polityki kulturalnej w zakresie muzealnictwa oraz spraw związanych z miejscami pamięci narodowej, w tym pomnikami zagłady.

Wojewoda wydaje zezwolenie na remonty i stawienie nowych nagrobków na grobach wojennych w trybie art. 5 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. 2017, poz. 681).

Na terenie Gminy Promna występują:

- Pomnik gen. Madalińskiego - przy kościele w Przybyszewie
- Pomnik „Poległym za Ojczyznę 1918-20” - przy kościele w Promnie
- Mogiła zbiorowa poległych żołnierzy wojska polskiego 1944 -45 – na cmentarzu parafialnym w Promnie
- Indywidualne mogiły wojenne na cmentarzu w Promnie i Przybyszewie
- Tablica pamiątkowa kard. Wyszyńskiego – na budynku ośrodka zdrowia w Przybyszewie

Nowe upamiętnienia wymagają uzgodnienia w Biurze Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Instytucie Pamięci Narodowej (ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa buwim@ipn.gov.pl) powołanego 01.08.2016

r. na mocy ustawy stawy z 29 kwietnia 2016 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz niektórych innych ustaw.

6.10. Gminna Ewidencja Zabytków.

Zgodnie z art. 21 w/w ustawy podstawą opracowania programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków. Według Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56) GEZ jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. Karta ewidencyjna zabytku zawiera dane umożliwiające określenie zabytku, jego miejsce położenia (adres), czas powstania, historię i opis wartości, stan zachowania oraz wskazanie właściciela i posiadacza zabytku. Obecnie włączanie karty adresowej lub jej wyłączenie wymaga poinformowania właściciela danej nieruchomości o zamiarze dokonania tych czynności i następnie o dokonaniu tych czynności.

Na podstawie nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. (Dz. U. 2010 r. nr 75 poz. 474), która weszła w życie 5 czerwca 2010 r. (art. 7) określone zostały zabytki, które powinny znaleźć się w gminnej ewidencji zabytków.

Są to zabytki nieruchome:

- wpisane do rejestru zabytków,
- znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- zabytki nieruchome wyznaczone przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków dla Gminy Promna została przyjęta Zarządzeniem nr 83/2023 Wójta Gminy Promna z dnia 30.11.2023 r.

Obecnie w gminnej ewidencji zabytków znajdują się:

Kapliczki, figury, krzyże - 10 obiektów

Kościół oraz dzwonnice – 2

Plebanie - 2

Cmentarze - 2

Kaplice - 4

Zabytki techniki	- 1
Dwory, pałace	- 3
Budynki folwarczne	- 11
Parki	- 4
Domy drewniane	- 6
Zabytki archeologiczne	- 102

W sumie 155 zabytków

Zweryfikowana gminna ewidencja zabytków nie jest zamknięta i może być zwiększana zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W celu przeprowadzenia prac remontowych, wymagających pozwolenia na budowę (przebudowa dachu, rozbudowa budynku) przy zabytku znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków należy wystąpić z wnioskiem do Starostwa Powiatowego w Zwoleniu. Pozwolenie na budowę zostanie wydane po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W przypadku prac nie wymagających pozwolenia na budowę właściciel zabytku gminnego zgłasza prace do starostwa powiatowego, które zostają zaopiniowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

7. STAN ZACHOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA ZABYTEKÓW ORAZ RODZAJE ZAGROŻEŃ.

Stan zachowania zabytków jest zróżnicowany. W najgorszym stanie (katastrofalnym) jest budynek dawnego zajazdu w Przybyszewie. Nieużytkowany i w złym stanie technicznym jest budynek d. spichlerza w Biejkowskiej Woli. Pilnego remontu wymaga grobowiec Jackowskich i nagrobek Wasiutyńskiego przy kościele parafialnym w Promnie. W niedostatecznym stanie pozostaje zabudowa małomiasteczkowa w Przybyszewie, brama cmentarna w Promnej oraz nagrobki cmentarne. Prac naprawczych i zabezpieczających wymagają obiekty folwarczne w Rykałach. Figury, kapliczki i krzyże przydrożne są utrzymywane przez społeczności lokalne. W odpowiedni sposób są utrzymane parki w Promnie i Rykałach. Zaniedbane parki występują w Piekartach i Nowym Przybyszewie.

Stan zachowania poszczególnych zabytków w ujęciu tabelarycznym (stan na 09.2023 r.):

<i>I.p.</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt, czas powstania</i>	<i>Adres</i>	<i>Stan zachowania</i>
1.	Biejkowska Wola	Kapliczka murowana, XIX/XX w.	Biejkowska Wola 27, dz. nr ew. 131 obręb Biejkowska Wola	Dostateczny

2.	Biejowska wola	Spichlerz murowany, 1 poł. XX w.	dz. nr ew. 199 obręb Biejowska Wola	zły
3.	Biejowska Wola	Park, 2 poł. XIX w.	dz. nr ew. brak danych	Brak danych
4.	Jadwigów	Kapliczka murowana, 1935 r.	dz. nr ew. 721 obręb Strupiechów	Dostateczny
5.	Lisów	Figura św. Jana Nepomucena kamienna, 1854 r.	dz. nr ew. 194, obręb Lisów	Dostateczny
6.	Mała Wieś	Kapliczka kamienna, 1922 r.	dz. nr ew. 626 obręb Rykały	Dostateczny
7.	Mała Wieś	Kapliczka murowana, 1962 r.	Mała Wieś 3, dz. nr ew. 203 obręb Mała Wieś	Dobry
8.	Nowy Przybyszew	Spichlerz wraz z kaplicą, murowane, 1 poł. XX w.	dz. nr ew. 720 obręb Strupiechów	Niedostateczny
9.	Nowy Przybyszew	Oficyna murowana, 1 poł. XX w.	dz. nr ew. 720 obręb Strupiechów	Niedostateczny
10	Nowy Przybyszew	Park, 1 ćw. XX w.	dz. nr ew. 720 obręb Strupiechów	Niedostateczny
11.	Nowy Przybyszew	Figura Jezusa Chrystusa, kamienna, 1 poł. XX w.	dz. nr ew. 720 i 721 obręb Strupiechów	Niedostateczny
12.	Osuchów	Figura MB, kamienna, 1919 r.	u zbiegu działek nr ew. 124 i 668 obręb Osuchów	Bardzo dobry

13.	Piekarty	Dwór murowany, XIX w.	dz. nr ew. 38/1 obręb Piekarty	Niedostateczny
14.	Piekarty	Park, XIX w.	dz. nr ew. 38/1 obręb Piekarty	Zaniedbany
15.	Promna	Kościół pw. św. Marii Magdaleny, murowany, 1866-1870	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Dobry
16.	Promna	Brama kościelna, kamienna, 4 ćw. XIX w.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Dostateczny
17.	Promna	Nagrobek Proszkowskich na cmentarzu przykościelnym, granitowy, 2 poł. XIX w.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Dobry
18.	Promna	Nagrobek Wasiutyńskiego na cmentarzu przykościelnym, XIX w.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Bardzo zły
19.	Promna	Grobowiec Jackowskich na cmentarzu przykościelnym, murowany, 1881 r.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Bardzo zły
20.	Promna	Figura Matki Boskiej, kamienna, 1900-1901 r.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Dobry
21.	Promna	Plebania murowana, XIX/XX w.	ul. Warecka 8, dz. nr ew. 558 obręb Promna	Dobry

22.	Promna	Kapliczka przydrożna, murowana, XVIII w.	ul. Warecka, dz. nr ew. 198/38 obręb Kolonia -Promna	Dostateczny
23.	Promna	Dawny młyn, murowany, 1866 r., XIX/XX w.	ul. Warecka, dz. ewid. 209 obręb Kolonia -Promna	Dobry
24.	Promna	Pałac murowany, XIX w.	Promna-Kolonia 39, dz. nr ew. 145/5 obręb Kolonia-Promna	Dobry
25.	Promna	Park, XVIII w., XIX w.	Promna-Kolonia 39, dz. nr ew. 145/5 obręb Kolonia-Promna	Uporządkowany
26.	Promna	Cmentarz grzebalny, XIX w.	dz. nr ew. 510 obręb Promna	Dostateczny
27.	Promna	Kapliczka przydrożna, murowana, XIX/XX w.	ul. Warecka/Złota, dz. nr ew. 168/1 obręb Promna	Dobry
28.	Przybyszew	Kościół pw. śś. Piotra i Pawła, murowany, 1894-1898 r.	ul. Rynek 1, dz. nr ew. 1484 obręb Przybyszew	Dostateczny
29.	Przybyszew	Brama w ogrodzeniu kościoła, murowana, 4 ćw. XIX w.	ul. Rynek 1, dz. nr ew. 1484 obręb Przybyszew	Dostateczny
30.	Przybyszew	Plebania murowana, 2 ćw. XIX w.	ul. Rynek 1, dz. nr ew. 1477 obręb Przybyszew	Dobry
31.	Przybyszew	Kaplica pogrzebowa przy kościele, murowana, 4 ćw. XIX w.	ul. Rynek 1, dz. nr ew. 1484 obręb Przybyszew	Dostateczny

32.	Przybyszew	Figura Jezusa Chrystusa, kamienna, 1937 r.	ul. Rynek, dz. nr ew. 1483, obręb Przybyszew	Dostateczny
33.	Przybyszew	Kapliczka przydrożna, kamienna, 1938 r.	dz. nr ew. 2100 obręb Przybyszew	Dostateczny
34.	Przybyszew	Dom, drewniany, 2 poł. XIX w.	ul. Rynek 35, dz. nr ew. 1385 obręb Przybyszew	Niedostateczny
35.	Przybyszew	Dom drewniany, 1 ćw. XX w.	ul. Przybyszkowice 21 dz. nr ew. 1502/4 obręb Przybyszew	Dostateczny
36.	Przybyszew	Dom drewniany, 1 ćw. XX w.	ul. Rynek 32 dz. nr ew. 233 obręb Przybyszew	Dostateczny
37.	Przybyszew	Dawny zajazd murowany, 4 ćw. XVIII w., XIX w.	ul. Rynek 33 dz. nr ew. 1383 obręb Przybyszew	Zły/awaryjny
38.	Przybyszew	Dom drewniany, XIX/XX w.	ul. Rynek 27 dz. nr ew. 228 obręb Przybyszew	Dostateczny
39.	Przybyszew	Dom drewniany, 1 ćw. XX w.	Ul. Rynek 8 dz. nr ew. 1469 obręb Przybyszew	Niedostateczny
40.	Przybyszew	Dom parafialny, murowany, 1 poł. XX w.	ul. Kościelna 1, dz. nr ew. 1393 obręb Przybyszew	Dostateczny
41.	Przybyszew	Cmentarz grzebalny, poł. XIX w.	ul. Kościelna, dz. nr ew. 1504 obręb Przybyszew	Dostateczny
42.	Przybyszew	Kaplica grobowa Tąkielów, 2 poł. XIX w.	ul. Kościelna, dz. nr ew. 1504 obręb Przybyszew	Dobry

43.	Rykały	Pałac murowany, 2 poł. XIX w.	Rykały 80, dz. nr ew. 727 obręb Rykały	Niedostateczny
44.	Rykały	Park, XIX w.	Rykały 81, dz. nr ew. 713/1 obręb Rykały	Uporządkowany
45.	Rykały	Oficyna pałacowa, 2 poł. XIX w.	Rykały 82, dz. nr ew. 713/1 obręb Rykały	Niedostateczny
46.	Rykały	Spichlerz murowany, 1879 r.	Rykały 82, dz. nr ew. 612 obręb Rykały	Zły
47.	Rykały	Budynek gospodarczy, murowany, 1879 r.	Rykały 82, dz. nr ew. 612 obręb Rykały	Niedostateczny
48.	Rykały	Budynek gospodarczy I, murowany, 2 poł. XIX w.	Rykały 82, dz. nr ew. 612 obręb Rykały	Zły
49.	Rykały	Budynek gospodarczy II, murowany, 2 poł. XIX w.	Rykały 82, dz. nr ew. 612 obręb Rykały	Zły
50.	Rykały	Gorzelnia murowana, 1870 r.	Rykały 82, dz. nr ew. 712 obręb Rykały	zły
51.	Rykały	Brama pałacowa, 2 poł. XIX w.	Rykały 81, dz. nr ew. 727 obręb Rykały	Bardzo zły
52.	Rykały	Czworaki I, murowane	Rykały 81, dz. nr ew. 605 obręb Rykały	Dostateczny
53.	Rykały	Czworaki II, murowane	Rykały 82, dz. nr ew. 710 obręb Rykały	Dostateczny

8. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.

Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy oraz krajobrazu kulturowego gminy została wykonana w oparciu o wizje lokalne w terenie, przegląd dostępnej literatury oraz dokumentów gminnych, dokumentacji konserwatorskiej znajdującej się w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków Delegatura w Radomiu i informacji uzyskanych w gminie.

Mocne Strony	Słabe Strony
Brak ciężkiego przemysłu, brak obiektów wielkogabarytowych. Dobre połączenia komunikacyjne: droga ekspresowa nr 7 Gdańsk- Warszawa- Radom- Kraków Występowanie cennych obszarów przyrodniczych. Występowanie szlaków turystycznych. Występowanie wielu typów zabytków (sakralne, rezydencjonalne, archeologiczne, budownictwo drewniane). Właściwe utrzymanie zabytków stanowiących własność gminy. Społeczna opieka nad zabytkami (kapliczkami, figurami i krzyżami przydrożnymi). Możliwości dofinansowania prac przy zabytkach ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Sejmiku województwa Mazowieckiego, Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i innych Objęcie ochroną konserwatorską zabytków na podstawie obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego. Brak aktualnej strategii rozwoju gminy.	Brak oznakowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków (objętych ochroną prawną). Postępująca degradacja drewnianej zabudowy w miejscowości Przybyszew. Niewystarczające wsparcie finansowe prac przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w GEZ ze środków gminy. Prowadzenie w niewystarczającym stopniu prac remontowych i konserwatorskich. Występowanie wielu zabytków znajdujących się w złym lub niedostatecznym stanie technicznym. Zagrożenie zniszczenia zabytku (budynku dawnego zajazdu w Przybyszewie) Prowadzenie prac niezgodnie ze standardami konserwatorskimi. Brak placówki muzealnej.

Szanse	Zagrożenia
Podejmowanie działań administracyjnych na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków. Systematyczna pomoc finansowa powiatu w odniesieniu do obiektów zabytkowych będących w złym stanie technicznym. Zwiększenie ruchu turystycznego związanego z zabytkami, zlokalizowanymi na terenie gminy. Poprawa infrastruktury turystycznej. Możliwość ubiegania się o środki zewnętrzne na projekty związane z kulturą i turystyką. Inicjowanie lokalnych działań na rzecz opieki nad zabytkami. Włączenie zagadnień z zakresu opieki nad zabytkami i ochrony zabytków do dokumentów strategicznych gminy.	Postępująca degradacja części zabytków. Brak zainteresowania niektórymi typami zabytków: obiekty przemysłowe, dawne budownictwo drewniane, cmentarze. Prowadzenie prac remontowych w sposób niezgodny ze standardami konserwatorskimi i budowlanymi Rosnące koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych. Występowanie zagrożeń zewnętrznych: pożary, powódzie. Niewystarczające działania dotyczące pozyskiwania środków na zachowanie dziedzictwa kulturowego. Brak środków finansowych własnych na realizację działań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami

9. ZAŁOŻENIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2024-2027.

Uwzględniając cele wymienione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w wyniku dokonanej kompleksowej analizy stanu dziedzictwa kulturowego w powiecie w oparciu o inne dokumenty strategiczne utworzone na poziomie kraju, województwa i powiatu zostały sformułowane następujące priorytety i działania w perspektywie 4 letniej.

Priorytet I

Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy; zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie ich do poprawy ich stanu zachowania:

prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach stanowiących własność gminy,
wspieranie społeczności lokalnych, osób prywatnych, organizacji społecznych w działalności na rzecz ratowania zabytków,

wsparcie finansowe dla właścicieli w pracach remontowych i konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w złym stanie zachowania (przygotowanie gminnego mechanizmu finansowego mającego na celu dofinansowanie najpilniejszych prac przy zabytkach, będących własnością osób prywatnych, organizacji pozarządowych czy wspólnot, na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),

prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach będących własnością gminy,

podjęcie działań administracyjnych odnośnie zachowania budynku dawnego zajazdu w miejscowości Przybyszew,

Bieżąca opieka nad miejscami pamięci narodowej.

Priorytet II

Koordinacja działań z zakresu opieki nad zabytkami i ochrony zabytków na terenie gminy:

wyznaczenie w urzędzie osoby zajmującej się sprawami ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
zapoznajwanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwościami uzyskania dotacji na określone zadania,

oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków (objętych ochroną prawną) – we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Białobrzegach,

monitorowanie stanu zachowania zabytków występujących na terenie gminy – we współpracy z urzędem konserwatorskim.

Priorytet III

Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych:

organizowanie spotkań na temat stanu dziedzictwa kulturowego gminy,

organizowanie w ramach zajęć szkolnych, wycieczek krajoznawczych,

pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury turystycznej,

współpraca z właścicielami i użytkownikami cenniejszych obiektów zabytkowych celem ułatwienia dostępu zwiedzającym,

wprowadzenie dodatkowego oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych w celu ułatwienia dojazdu do zabytków.

10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest Samorząd Gminy Promna. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez szereg działań władz gminy jak również jednostek podległych i współpracujących zmierzających do osiągnięcia określonych w przedmiotowym dokumencie celów. Program jest skierowany przede wszystkim do społeczności lokalnej dzięki akceptacji i współpracy której realizacja programowych celów będzie mogła mieć szanse powodzenia i w konsekwencji ma jej przynieść wymierne korzyści.

W celu realizacji niniejszego programu opieki nad zabytkami dla gminy Promna wykorzystane zostaną następujące kategorie instrumentów: instrumenty prawne, instrumenty finansowe, instrumenty społeczne, instrumenty koordynacji, instrumenty kontrolne.

instrumenty prawne – wynikające z przepisów ustawowych, m.in.: uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powołanie parku kulturowego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością powiatu, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, itp.;

instrumenty finansowe – finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością powiatu, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy

europejskich oraz dotacje na remonty obiektów wpisanych do rejestru zabytków niebędących własnością powiatu, dla właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków oraz włączonych do gminnej ewidencji zabytków;

instrumenty koordynacji – realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w gminnej strategii i innych dokumentach, współpraca w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z innymi jednostkami samorządowymi, z powiatem i samorządem województwa, organizacjami wyznaniowymi oraz bezpośrednio z właścicielami zabytków;

instrumenty społeczne – m.in. działania edukacyjne, promocyjne, współpraca z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, konsultacje z właścicielami obiektów zabytkowych;

11. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy Promna ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami. Sprawozdanie to ma być przedstawione Radzie Gminy.

W celu dokonania oceny Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Promna niezbędne jest prowadzenie monitoringu działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych działań określonych w tym programie.

12. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku (wpisanego do rejestru zabytków) wynikający z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku (art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami)

Jednocześnie w/w ustawa wskazuje na możliwość pozyskania środków zewnętrznych w formie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac prowadzonych przy zabytkach (art. 74):

- ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego. Program „Ochrona Zabytków”. Można starać się o przyznanie środków finansowych następujące zadania: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania; prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

- wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda. Pozyskana dotacja może być przyznana na:
 - Sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
 - Przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
 - Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
 - Opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
 - Wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
 - Sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
 - Zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
 - Stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
 - Odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
 - Odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
 - Odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
 - Modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
 - Wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
 - Uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
 - Działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
 - Zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7–15;
 - Zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2017 r., poz. 1674).

Inne źródła dofinansowania projektów związanych z pracami przy zabytkach oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa to:

Środki z Funduszy Europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym;

Środki z Regionalnych Programów Operacyjnych, dystrybuowane na poziomie województw;

Środki z Europejskich programów specjalnych, współpracy transgranicznej

Środki wojewódzkie, przyznawane przez marszałków województw - zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

Informacje na temat zasad i kryteriów dotyczących możliwości pozyskania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na następujących stronach internetowych: Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na podanych poniżej stronach:

Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków www.mwzkz.pl (dotacje)

Informacje dotyczące programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego www.gov.pl › Web › kultura › programy-mkidn-2023

Informacje dotyczące programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne” www.rpo.mazowia.gov.pl

Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych” www.funduszngo.pl

Informacje dotyczące przyznawania dotacji przez Instytut Pamięci Narodowej <https://ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/groby-weteranow-walk-o/dotacje-i-swiadczenia/64096,Dotacje-i-swiadczenia.html>

Informacje o udzielaniu dotacji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, m.in. dla powiatów i gmin ze środków Województwa Mazowieckiego www.mazovia.pl

Załącznik nr 1

Wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Promna - stan na 09.2023 r.

<i>I.p.</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt, czas powstania</i>	<i>Adres</i>	<i>Formy ochrony</i>
1.	Biejkowska Wola	Kapliczka murowana, XIX/XX w.	Biejkowska Wola 27, dz. nr ew. 131 obręb Biejkowska Wola	
2.	Biejkowska wola	Spichlerz murowany, 1 poł. XX w.	dz. nr ew. 199 obręb Biejkowska Wola	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
3.	Biejkowska Wola	Park, 2 poł. XIX w.	dz. nr ew. brak danych	Nr rej. 707 z dnia 20.12.1957 r.
4.	Jadwigów	Kapliczka murowana, 1935 r.	dz. nr ew. 721 obręb Strupiechów	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Promna
5.	Lisów	Figura św. Jana Nepomucena kamienna, 1854 r.	dz. nr ew. 194, obręb Lisów	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Promna
6.	Mała Wieś	Kapliczka kamienna, 1922 r.	dz. nr ew. 626 obręb Rykały	
7.	Mała Wieś	Kapliczka murowana, 1962 r.	Mała Wieś 3, dz. nr ew. 203 obręb Mała Wieś	
8.	Nowy Przybyszew	Spichlerz wraz z kaplicą, murowane, 1 poł. XX w.	dz. nr ew. 720 obręb Strupiechów	Znajduje się na terenie parku wpisanego do rejestru zabytków pod nr rej. 699 z dnia 19.12.1957 r.

9.	Nowy Przybyszew	Oficyna murowana, 1 poł. XX w.	dz. nr ew. 720 obręb Strupiechów	Znajduje się na terenie parku wpisanego do rejestru zabytków pod nr rej. 699 z dnia 19.12.1957 r.
10	Nowy Przybyszew	Park, 1 ćw. XX w.	dz. nr ew. 720 obręb Strupiechów	Nr rej. 699 z dnia 19.12.1957 r.
11.	Nowy Przybyszew	Figura Jezusa Chrystusa, kamienna, 1 poł. XX w.	dz. nr ew. 720 i 721 obręb Strupiechów	
12.	Osuchów	Figura MB, kamienna, 1919 r.	u zbiegu działek nr ew. 124 i 668 obręb Osuchów	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Promna
13.	Piekarty	Dwór murowany, XIX w.	dz. nr ew. 38/1 obręb Piekarty	Znajduje się na terenie parku wpisanego do rejestru zabytków j.n.
14.	Piekarty	Park, XIX w.	dz. nr ew. 38/1 obręb Piekarty	696 z 19.12.1957 r., 9/A/78 z 15.12.1978 r., 233/DR/11 z dn. 26.04.2011 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
15.	Promna	Kościół pw. św. Marii Magdaleny, murowany, 1866-1870	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Nr rej. 369/A/88 z 05.01.1988 r. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Promna Wojewódzka Ewidencja Zabytków

16.	Promna	Brama kościelna, kamienna, 4 ćw. XIX w.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Nr rej. 4/B/82 z 16.07.1982 r. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Promna Wojewódzka Ewidencja Zabytków
17.	Promna	Nagrobek Proszkowskich na cmentarzu przykościelnym, granitowy, 2 poł. XIX w.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Nr rej. 4/B/82 z 16.07.1982 r. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Promna Wojewódzka Ewidencja Zabytków
18.	Promna	Nagrobek Wasiutyńskiego na cmentarzu przykościelnym, XIX w.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Nr rej. 4/B/82 z 16.07.1982 r. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Promna Wojewódzka Ewidencja Zabytków
19.	Promna	Grobowiec Jackowskich na cmentarzu przykościelnym, murowany, 1881 r.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Nr rej. 4/B/82 z 16.07.1982 r. (portal) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Promna

				Wojewódzka Ewidencja Zabytków
20.	Promna	Figura Matki Boskiej, kamienna, 1900-1901 r.	ul. Warecka 7, dz. nr ew. 559 obręb Promna	Nr rej. 4/B/82 z 16.07.1982 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
21.	Promna	Plebania murowana, XIX/XX w.	ul. Warecka 8, dz. nr ew. 558 obręb Promna	
22.	Promna	Kapliczka przydrożna, murowana, XVIII w.	ul. Warecka, dz. nr ew. 198/38 obręb Kolonia -Promna	
23.	Promna	Dawny młyn, murowany, 1866 r., XIX/XX w.	ul. Warecka, dz. ewid. 209 obręb Kolonia -Promna	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
24.	Promna	Pałac murowany, XIX w.	Promna-Kolonia 39, dz. nr ew. 145/5 obręb Kolonia-Promna	Nr rej. 8/A/78 z 15.12.1978 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
25.	Promna	Park, XVIII w., XIX w.	Promna-Kolonia 39, dz. nr ew. 145/5 obręb Kolonia-Promna	Nr rej. 7/A/78 z 15.12.1978 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
26.	Promna	Cmentarz grzebalny, XIX w.	dz. nr ew. 510 obręb Promna	Nr rej. A-1315 z 09.11.2015 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
27.	Promna	Kapliczka przydrożna, murowana, XIX/XX w.	ul. Warecka/Złota, dz. nr ew. 168/1 obręb Promna	

28.	Przybyszew	Kościół pw. św. Piotra i Pawła, murowany, 1894-1898 r.	ul. Rynek 1, dz. nr ew. 1484 obręb Przybyszew	Nr rej. 849/A/75 z 15.03.1975 r., 101/A/81 z 18.03.1981 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
29.	Przybyszew	Brama w ogrodzeniu kościoła, murowana, 4 ćw. XIX w.	ul. Rynek 1, dz. nr ew. 1484 obręb Przybyszew	
30.	Przybyszew	Plebania murowana, 2 ćw. XIX w.	ul. Rynek 1, dz. nr ew. 1477 obręb Przybyszew	Nr rej. 850/A/75 z 15.03.1975 r., 102/A/81 z 06.04.1981 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
31.	Przybyszew	Kaplica pogrzebowa przy kościele, murowana, 4 ćw. XIX w.	ul. Rynek 1, dz. nr ew. 1484 obręb Przybyszew	
32.	Przybyszew	Figura Jezusa Chrystusa, kamienna, 1937 r.	ul. Rynek, dz. nr ew. 1483, obręb Przybyszew	
33.	Przybyszew	Kapliczka przydrożna, kamienna, 1938 r.	dz. nr ew. 2100 obręb Przybyszew	
34.	Przybyszew	Dom, drewniany, 2 poł. XIX w.	ul. Rynek 35, dz. nr ew. 1385 obręb Przybyszew	
35.	Przybyszew	Dom drewniany, 1 ćw. XX w.	ul. Przybyszkowice 21 dz. nr ew. 1502/4 obręb Przybyszew	
36.	Przybyszew	Dom drewniany, 1 ćw. XX w.	ul. Rynek 32 dz. nr ew. 233 obręb Przybyszew	

37.	Przybyszew	Dawny zajazd murowany, 4 ćw. XVIII w., XIX w.	ul. Rynek 33 dz. nr ew. 1383 obręb Przybyszew	Nr rej. 848/A/75 z 15.03.1975 r., 103/A/81 z 15.03.1982 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
38.	Przybyszew	Dom drewniany, XIX/XX w.	ul. Rynek 27 dz. nr ew. 228 obręb Przybyszew	
39.	Przybyszew	Dom drewniany, 1 ćw. XX w.	Ul. Rynek 8 dz. nr ew. 1469 obręb Przybyszew	
40.	Przybyszew	Dom parafialny, murowany, 1 poł. XX w.	ul. Kościelna 1, dz. nr ew. 1393 obręb Przybyszew	
41.	Przybyszew	Cmentarz grzebalny, poł. XIX w.	ul. Kościelna, dz. nr ew. 1504 obręb Przybyszew	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
42.	Przybyszew	Kaplica grobowa Tąkielów, 2 poł. XIX w.	ul. Kościelna, dz. nr ew. 1504 obręb Przybyszew	
43.	Rykały	Pałac murowany, 2 poł. XIX w.	Rykały 80, dz. nr ew. 727 obręb Rykały	Nr rej. 698/A/57 z 19.12.1957 r., 97/A/72 z 30.05.1972 r., 143/A/82 z 15.03.1982 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
44.	Rykały	Park, XIX w.	Rykały 81, dz. nr ew. 713/1 obręb Rykały	Nr rej. 698/A/57 z 19.12.1957 r., 97/A/72 z 30.05.1972 r., 143/A/82 z 15.03.1982 r.

				Wojewódzka Ewidencja Zabytków
45.	Rykały	Oficyna pałacowa, 2 poł. XIX w.	Rykały 82, dz. nr ew. 713/1 obręb Rykały	
46.	Rykały	Spichlerz murowany, 1879 r.	Rykały 82, dz. nr ew. 612 obręb Rykały	
47.	Rykały	Budynek gospodarczy, murowany, 1879 r.	Rykały 82, dz. nr ew. 612 obręb Rykały	
48.	Rykały	Budynek gospodarczy I, murowany, 2 poł. XIX w.	Rykały 82, dz. nr ew. 612 obręb Rykały	
49.	Rykały	Budynek gospodarczy II, murowany, 2 poł. XIX w.	Rykały 82, dz. nr ew. 612 obręb Rykały	
50.	Rykały	Gorzelnia murowana, 1870 r.	Rykały 82, dz. nr ew. 712 obręb Rykały	
51.	Rykały	Brama pałacowa, 2 poł. XIX w.	Rykały 81, dz. nr ew. 727 obręb Rykały	
52.	Rykały	Czworaki I, murowane	Rykały 81, dz. nr ew. 605 obręb Rykały	
53.	Rykały	Czworaki II, murowane	Rykały 82, dz. nr ew. 710 obręb Rykały	

Załącznik nr 2

Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków- stan na 09.2023 r.

LP	Miejscowość, nr stanowiska	AZP/ nr na obszarze	Funkcja stanowiska	Kultura	Chronologia
1	Lekarcice Nowe 1	67-65/2	Gródek stożkowaty		Średniowiecze ok. 1250 – 1350/?/
2	Lekarcice Nowe 4	67-65/8	Osada		Późne średniowiecze
3	Lekarcice Nowe 2	67-65/9	Osada		Późne średniowiecze – nowożytność XV- XVII w.
4	Lekarcice Nowe 5	67-65/10	Ślad osadnictwa		Starożytność
5	Lekarcice Nowe 6	67-65/11	Ślad osadnictwa Osada		Wczesne średniowiecze XII w. Późne średniowiecze XV-XVI w.
6	Lekarcice Nowe 3	67-65/12	Osada		Późne średniowiecze – nowożytność XV – XVIII w.
7	Lekarcice Stare 7	67-65/13	Ślad osadnictwa		Neolit
8	Lekarcice Stare 8	67-65/14	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze
9	Piekarty 2	67-65/15	Osada		Późne średniowiecze XIV – XVI w.
10	Olszamy 1	67-65/16	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze

11	Broniszew 2	67-65/20	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
12	Broniszew 3	67-65/21	Osada		Nowożytność XV-XVIII w.
13	Daltrozów 1	67-66/1	Osada		Nowożytność XVI – XVIII w.
14	Przybyszew 1	68-65/1	Ślad osadnictwa		Wczesny okres lateński
15	Przybyszew 2	68-65/2	Cmentarzysko		Wczesny okres lateński
16	Przybyszew 3	68-65/3	Osada	Kultura grobów kloszowych	Wczesna epoka żelaza
17	Góry 2	68-65/5	Osada	Kultura trzciniecka	Wczesna epoka brązu
18	Góry 3	68-65/6	Cmentarzysko		Starożytność – wczesne średniowiecze ?
19	Adamów Góry 1	68-65/7	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze XI – XII w.
20	Pacew 1	68-65/8	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Okres rzymski Wczesne średniowiecze
21	Przybyszew 8	68-65/9	Osada Osada		Starożytność Wczesne średniowiecze VIII – X w.

22	Przybyszew 9	68-65/10	Osada Ślad osadnictwa		Młodszy okres przedrzymski Wczesne średniowiecze
23	Przybyszew 10	68-65/11	Cmentarzysko	Kultura łużycka ? Kultura grobów kloszowych? Kultura pomorska ?	Wczesna epoka żelaza?
24	Przybyszew 11	68-65/12	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Starożytność Młodszy okres przedrzymski
25	Przybyszew 12	68-65/13	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Późne średniowiecze
26	Przybyszew 13	68-65/14	Osada Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Nieokreślona Starożytność
27	Przybyszew 14	68-65/15	Osada Osada Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze XI – XII w. Nowożytność

28	Mała Wieś 1	68-65/16	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – epoka żelaza Starożytność
29	Mała Wieś 2	68-65/17	Ślad osadnictwa		
30	Mała Wieś 3	68-65/18	Ślad osadnictwa		Starożytność
31	Mała Wieś 4	68-65/19	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Starożytność Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze
32	Mała Wieś 5	68-65/20	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze X – XI w.
33	Mała Wieś 6	68-65/21	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Starożytność Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze
34	Mała Wieś 7	68-65/22	Ślad osadnictwa		Starożytność

35	Przybyszew 15	68-65/23	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
36	Przybyszew 5	68-65/24	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze Nieokreślona
37	Strupiechów /Jadwigów / 1	68-65/25	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – epoka żelaza Starożytność
38	Przybyszew 6	68-65/26	Ślad osadnictwa		Starożytność
39	Przybyszew 7	68-65/27	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze
40	Mała Wieś 8	68-65/28	Ślad osadnictwa		Starożytność
41	Mała Wieś 9	68-65/29	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – epoka żelaza Starożytność
42	Rykały 1	68-65/30	Osada		Starożytność

43	Rykały 2	68-65/31	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze XII – XIII w.
44	Rykały 3	68-65/32	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
45	Rykały 4	68-65/33	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze XI – XIII w.
46	Rykały 5	68-65/34	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Epoka kamienia – epoka Żelaza Wczesne średniowiecze XI – XII w. Późne średniowiecze
47	Lisów 2	68-65/35	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze XI – XII w.

48	Lisów 3	68-65/36	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność – wczesne średniowiecze Wczesne średniowiecze XII – XIII w.
49	Lisów 4	68-65/37	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
50	Lisów 5	68-65/40	Osada	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
51	Lisów 6	68-65/41	Ślad osadnictwa		Starożytność
52	Lisów 7	68-65/42	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze
53	Lisów 8	68-65/44	Osada	Kultura przeworska	Okres rzymski
54	Lisów 9	68-65/45	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – epoka żelaza Starożytność Wczesna epoka żelaza
55	Lisów 10	68-65/46	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Nowożytność

56	Mała Wieś 10	68-65/47	Osada Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze
57	Mała Wieś 11	68-65/48	Osada		Wczesne i późne średniowiecze XII – 1 poł. XV w.
58	Mała Wieś 12	68-65/49	Ślad osadnictwa		Starożytność
59	Mała Wieś 13	68-65/50	Osada Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze Nowożytność
60	Mała Wieś 14	68-65/51	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze
61	Mała Wieś 15	68-65/52	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze XII – XIII w.
62	Mała Wieś 16	68-65/53	Osada Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze

63	Strupiechów / Jadwigów / 2	68-65/54	Osada Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Okres rzymski Wczesne średniowiecze Nieokreślone
64	Strupiechów / Jadwigów / 3	68-65/55	Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
65	Strupiechów / Jadwigów / 4	68-65/56	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze Nieokreślone
66	Strupiechów / Jadwigów / 5	68-65/ 57	Osada Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze X – XI w. Późne średniowiecze
67	Strupiechów / Jadwigów / 6	68-65/58	Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
68	Strupiechów / Jadwigów / 7	68-65/ 59	Ślad osadnictwa		Starożytność
69	Strupiechów / Jadwigów / 8	68-65/60	Ślad osadnictwa		Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
70	Piekarty 1	68-65/61	Cmentarzysko		Nowożytność ?

71	Falęcice 2	68-65/62	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesna epoka żelaza Wczesne średniowiecze
72	Falęcice 7	68-65/63	Ślad osadnictwa		Starożytność – wczesne średniowiecze
73	Falęcice 8	68-65/64	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze XI – XII w.
74	Góry 4	68-65/65	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze Wczesne średniowiecze XII – XIII w.
75	Falęcice 1	68-66/1	Osada		Starożytność
76	Falęcice 2	68-66/2	Osada Osada	Kultura łużycka Kultura przeworska	Okres Halstatt C-D Okres późno lateński – wczesny okres rzymski

77	Falęcice 3	68-66/3	Ślad osadnictwa Osada? Osada	Kultura łużycka Kultura przeworska	Neolit Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Okres późno lateński wczesno rzymski
78	Falęcice 4	68-66/4	Osada		Wczesne średniowiecze średniowiecze XII – XVII w.
79	Falęcice 5	68-66/5	Osada Osada	Kultura łużycka	Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Wczesne średniowiecze IX-XII w.
80	Promna 1	68-66/6	Ślad osadnictwa Osada	Kultura przeworska	Okres rzymski Wczesne średniowiecze i średniowiecze XIII – XVII w.
81	Promna 2	68-66/7	Ślad Osadnictwa	Kultura przeworska	Okres rzymski
82	Promna 3	68-66/8	Osada Ślad osadnictwa	Kultura pucharów lejkowatych Kultura łużycka	Neolit Epoka brązu – wczesna epoka żelaza
83	Kolonia Promna 1	68-66/9	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze

84	Biejowska Wola 1	68-66/10	Osada		Średniowiecze, nowożytność XV- XVIII w.
85	Biejowska Wola 2	68-66/11	Ślad osadnictwa Osada	Kultura przeworska	Okres rzymski Wczesne średniowiecze VIII – XII w.
86	Biejowska Wola 3	68-66/12	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze
87	Biejków 1	68-66/13	Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Okres rzymski
88	Biejków 2	68-66/14	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Okres rzymski Średniowiecze Nowożytność XV – XVII w.
89	Biejków 3	68-66/15	Osada Osada	Kultura łużycka	Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Wczesne średniowiecze Średniowiecze VIII – XV w.
90	Biejków 4	68-66/16	Osada Cmentarzysko Ślad osadnictwa	Kultura łużycka Kultura pomorska /kloszowa	Epoka brązu ? Epoka żelaza Średniowiecze XIV – XV w.
91	Biejków 5	68-66/17	Ślad osadnictwa		Neolit ?

92	Biejków 6	68-66/18	Ślad osadnictwa Osada		Starożytność Wczesne średniowiecze Średniowiecze XIII – XVII w.
93	Biejków 7	68-66/19	Ślad osadnictwa Osada	Kultura łużycka	Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Średniowiecze XV – XVII w.
94	Biejków 8	68-66/20	Osada Osada		Starożytność Wczesne średniowiecze Średniowiecze
95	Biejków 9	68-66/21	Cmentarzysko	Kultura przeworska	Okres późno lateński lub rzymski
96	Biejków 10	68-66/22	Cmentarzysko	Kultura przeworska	Okres wczesnorzymski
97	Pnie 1	68-66/45	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Średniowiecze - Nowożytność XII – XVII w.
98	Przybyszew 16	69-65/24	Ślad osadnictwa Osada Osada Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – Epoka żelaza Wczesne średniowiecze XIII w. Późne średniowiecze XIV – XVII w. Okres nowożytny XVIII w.

99	Przybyszew 17	69-65/25	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia
			Osada	Kultura łużycka/ grobow kloszowych	Epoka brązu – wczesna epoka żelaza
			Osada	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
			Osada		Wczesne średniowiecze X- XII w.
			Osada		Późne średniowiecze XIV – XV w.
			Osada		Okres nowożytny XVI – XVII w.
100	Przybyszew 18	69-65/26	Ślady osadnictwa		Starożytność
			Osada		Wczesne średniowiecze X-XIII w.
			Wieś		Późne średniowiecze – nowożytność XV- XVI w.
			Stajnie dworskie		Nowożytność XVIII – XX w.
			Grób		Nieokreślone
101	Przybyszew 19	69-65/27	Ślad osadnictwa	Kultura łużycka	Epoka brązu – wczesna epoka żelaza
			Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze XII – XIII w.

			Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze XIV w.
			Ślad osadnictwa		Nowożytność XVI-XVII w.
102	Przybyszew 20	69-65/28	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia
			Osada	Kultura łużycka	Epoka brązu
			Osada	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski A3-B1
			Osada		Wczesne średniowiecze X-XIII w.
			Osada		Późne średniowiecze – nowożytność XV – XVI w.